

”MUN MIELESTÄ MEIDÄN PITÄÄ SIT YRITTÄÄ
TEHDÄ SIITÄ VUOROHOIDOSTA SEMMOSTA,
ET SEN LAPSEN ON SIELLÄ HYVÄ OLLA”

Työntekijöiden kokemuksia lapsen kasvusta ja
kehityksestä vuorohoidossa

Lotta Hyvönen
Iina Ulvila

Opinnäytetyö
Joulukuu 2013

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Tekijä(t) HYVÖNEN, Lotta ULVILA, Iina	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 16.12.2013
	Sivumäärä 53+1	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi "MUN MIELESTÄ MEIDÄN PITÄÄ SIT YRITTÄÄ TEHDÄ SIITÄ VUOROHOIDOSTA SEMMOSTA, ET SEN LAPSEN ON SIELLÄ HYVÄ OLLA" Työntekijöiden kokemuksia lapsen kasvusta ja kehityksestä vuorohoidossa		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) HINTIKKA, Timo KIISKILÄ, Taja		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää vuoropäiväkodissa työskentelevien työntekijöiden näkökulmasta vuorohoidon merkitystä lapsen kasvuun, kehitykselle ja hyvinvoinnille. Toisena tavoitteena oli tutkia millaisia huolenaiheita työntekijöillä ilmenee vuoropäivähoitossa ja miten niihin työyhteisöissä reagoidaan. Selvitimme myös työntekijöiden kokemuksia ja ajatuksia lastensuojeluilmoituksen tekemisestä.</p> <p>Tutkimus toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Aineiston keräsimme haastattelemalla ja tutkimusmenetelmänä käytimme puolistrukturoitua teemahaastattelua. Tutkimuksemme haastattelimme viittä vuoropäiväkodin työntekijää, joista kolme oli koulutukseltaan lastentarhanopettajia, yksi sosionomi ja yksi lähihoitaja. Tutkimuksemme teoreettinen viitekehys koostuu päivähoiton ja vuorohoidon määrittelystä, lapsen kasvun ja kehityksen eri osa-alueiden kuvaamisesta sekä lastensuojelun kanssa tehtävästä yhteistyöstä.</p> <p>Tutkimuksemme pohjalta, emme voi osoittaa, että vuorohoito itsessään toisi erityisiä haasteita lapsen kasvuun, kehitykselle ja hyvinvoinnille. Lasta pyritään tukemaan vuorohoidossa hänen tarvitsemallaan tavalla riippumatta hoitoajasta. Tutkimuksemme osoittaa myös, että vuorohoidon työntekijät ovat ammattitaitoisia ja pystyvät havainnoimaan lasta sekä tarvittaessa tekemään jatkotoimenpiteitä lapsen edun mukaisesti.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Vuorohoito, lapsen kasvu ja hyvinvointi, lastensuojelu, huoli, laadullinen tutkimus		
Muut tiedot		

Author(s) HYVÖNEN, Lotta ULVILA, Iina	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 16122013
	Pages 53+1	Language Finnish
		Permission for web publication (X)
Title "I THINK WE NEED TO TRY AND GIVE SUCH NIGHT-AND-DAY CARE THAT IT IS GOOD FOR THE CHILD TO BE THERE" Employees' experiences of children's growth and development in night-and-day care		
Degree Programme Degree Programme in Social Services		
Tutor(s) HINTIKKA, Timo KIISKILÄ, Taja		
Assigned by		
Abstract <p>The aim of this thesis was to investigate employees' experiences of how night-and-day care affected children's growth, development and wellbeing. The second aim was to explore what kind of concerns the employees found in night-and-day care and how they and their work community reacted to them. Yet, another aim was to examine the employees' experiences and thoughts about child welfare reporting.</p> <p>The study was conducted as qualitative research. The data was collected by using semi-structured interviews. Five employees of night-and-day care were interviewed for the study. Three of them were kindergarten teachers, one was a Bachelor of Social Services and one was a practical nurse. The theoretical framework of this work consists of definitions of day-care and night-and-day care, descriptions of the different areas of children's growth and development as well as of the cooperation between kindergartens and child welfare services.</p> <p>Based on the present study, it was impossible to show that night-and-day care itself would create special challenges for children's growth, development and wellbeing. The aim of night-and-day care is to support children's needs regardless of the time spent in care. This study also proves that the employees are professionals and able to observe children and, if necessary, take follow-up measures in the children's best interests.</p>		
Keywords Night-and-day care, child's growth and wellbeing, child welfare, concern, qualitative research		
Miscellaneous		

Sisältö

1 Johdanto	2
2 Vuorohoito varhaiskasvatuspalveluna	3
2.1 Varhaiskasvatuksen toteuttamisen lähtökohtia.....	3
2.2 Vuorohoito.....	6
3 Lapsen kasvu ja hyvinvointi	8
3.1 Lapsen fyysinen kehitys.....	9
3.2 Lapsen psyykinen kehitys	10
3.3 Lapsen sosioemotionaalinen kehitys	13
3.4 Perushoito	19
4 Lastensuojelu	21
5 Tutkimuksen toteuttaminen	30
6 Tulokset	35
6.1 Lapsen kehitys	36
6.2 Vuorohoidon huolenaiheet ja lastensuojelu.....	41
7 Johtopäätökset ja pohdinta	44
7.1 Tutkimustulosten tarkastelua	45
7.2 Opinnäytetyö prosessina.....	47
7.3 Jatkotutkimusaiheita	49
Lähteet	50
Liitteet	57
Liite 1. Opinnäytetyön haastattelukysymyksiä	57

1 Johdanto

Nykyään yhä useampi lapsi viettää suurimman osan päivästänsä päivähoidossa. Päivähoidossa olevien lapsien määrä on vaihdellut 1990-luvun alun 45,1 prosentista nykyiseen 62,7 prosenttiin (Säkkinen & Kuoppala 2011, 2). Päivähoito on muuttunut muiden yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten myötä. Yhteiskunnan muuttuessa entistä enemmän 24/7- yhteiskuntaan se luo perhepalveluille monenlaisia haasteita, sillä päivähoito on tärkeä osa lapsen kasvatuksessa ja hoivassa. Vuorohoito on kehitetty vastaamaan vuorotyötä tekevien tai yksinhuoltavien perheiden tarpeita. Kuten kaikkia palveluita, myös vuorohoitoa kehitetään edelleen, jotta se vastaisi mahdollisimman monen perheen tarpeita ja helpottaisi lapsiperheiden arkea. Vuorohoito luo myös haasteita lapsen kasvulle ja koko perheen hyvinvoinnille.

Halusimme yhdistää opinnäytetyössämme varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogisen osaamisen ja saada opinnäytetyön kautta käsitystä vuorohoidosta, sillä kummallakaan meistä ei ole aiempaa kokemusta vuorohoidossa työskentelystä. Aihe on sen mielekkyyden lisäksi ajankohtainen ja vuorohoidosta tehdään aiempaa enemmän tutkimuksia, kuten vuonna 2014 päättyvä Perheet 24/7- hanke. Sen tarkoituksena on selvittää miten vuorotyö vaikuttaa perheen ja lapsen arkeen sekä sosio-emotionaaliseen hyvinvointiin. Hankeessa ovat mukavat Jyväskylän ammattikorkeakoulun Hyvinvointiyksikkö, Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitos sekä Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos (Perheet 24/7 n.d.) Halusimme myös selvittää työntekijöiden kokemuksia vuorohoidon merkityksestä lapsen kasvulle ja kehitykselle sen eri osa-alueilla sekä selvittää millaisia huolenaiheita vuorohoidossa ilmenee lapsen hyvinvoinnin kannalta.

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus ja keräsimme aineiston haastattelemalla vuorohoidossa työskenteleviä henkilöitä. Haastateltavien vastauksista välittyi

työntekijöiden henkilökohtainen kokemus aiheesta, mutta myös ammattitaito nähdä ja tarkastella asioita vuoropäiväkodin arjessa.

2 Vuorohoito varhaiskasvatuspalveluna

Varhaiskasvatuspalvelut ovat tärkeä osa julkista hyvinvointijärjestelmää.

Varhaiskasvatustyö ja –palvelut heijastavat sen hetkistä yhteiskunnallista tilannetta niin työvoima- kuin perhepolitiikassakin (Karila & Nummenmaa 2001, 10). Päivähoito ja varhaiskasvatustyö ovat muovautuneet yhteiskunnan muutosten mukana ja lapsiperheille suunnatuilla palveluilla on 2010-luvulla uudenlaisia haasteita, kun vuorotyö ja elämän epäsäännöllisyys yleistyvät.

Seuraavissa kappaleissa käsittelemme varhaiskasvatuksen toteuttamiseen liittyviä lähtökohtia, siihen liittyviä säädöksiä, määrittelemme päivähoidon tehtäviä ja tavoitteita sekä avaamme vuorohoidon tarkoitusta.

2.1 Varhaiskasvatuksen toteuttamisen lähtökohtia

Päivähoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon järjestämistä päiväkodissa, perhepäivähoidossa, leikkitoiminnan tai muun päivähoitotoiminnan avulla. Päivähoitoa tulee järjestää siten, että se tukee lapsen hoitoa ja kasvatusta. (Välimäki 1999, 143.) Suomessa tärkeimmät päivähoitoa ohjaavat lait ja asetukset ovat laki lasten päivähoidosta (1973), valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005), varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset (2002), perusopetuslaki (1998) ja YK:n lastenoikeuksien sopimus (1991). Lisäksi kuntien, kaupunkien ja päivähoitoyksiköiden omat varhaiskasvatussuunnitelmat ja linjaukset ohjaavat päivähoitotoimintaa ja sen suunnittelua. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 8-9.)

Päivähoitolaki tuli voimaan vuonna 1973 ja se tarkoitti, että kunnat olivat velvollisia järjestämään päivähoitoa tarpeen edellyttämällä tavalla. Lain myötä muun muassa

päivähoitomuodot ja -maksut yhdenmukaistuivat riippumatta hoitomuodosta. Lakiin on tullut jälkeensä asetuseroita, jotka määrittävät päivähoiton ryhmäkokoja, henkilöstön määrää sekä kelpoisuusehdot henkilöstölle. (Välimäki 1999, 143-144.)

Päivähoidon tehtävät

Koivusen (2009, 11) mukaan päivähoiton perustehtävät voidaan määrittellä kahdella tavalla. Suppeasti määriteltynä päivähoiton perustehtävät sisältävät lasten hoidon, kasvatuksen ja opetuksen, jotka määritellään usein myös päivähoiton keskeisimmiksi tehtäviksi. Päivähoitoon kuuluu lisäksi tärkeänä osana kasvatuskumppanuus vanhempien ja muiden yhteistyötahojen kanssa, kuten terapiat, terveydenhoito, lastensuojelu ja koulu, jotka kuuluvat päivähoiton perustehtävien laajempaan tulkintaan.

Varhaiskasvatuksen ollessa mahdollisimman laadukasta se on suunnitelmallista ja tavoitteellista lapsen kasvua ja oppimista ajatellen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11). Laadun varmistamiseksi vuonna 2005 tehtiin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet yhteistyössä Stakesin, sosiaali- ja terveysministeriön, opetusministeriön, opetushallituksen sekä Suomen kuntaliiton ja alan asiantuntijoiden kanssa. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman jälkeen vuonna 2007 noin 80 % Suomen kunnista ilmoittivat kuntakohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman olevan tekeillä tai kokonaan valmis. Kuntatason varhaiskasvatussuunnitelma kuvaa päivähoiton arvopohjaa sekä lähtökohtia toiminnan kehittämiseen. Yksikkötasolla varhaiskasvatussuunnitelma kuvaa arjen ja käytännön toimintaa ja lisäksi jokaiselle lapselle tehdään päivähoitossa aloitettuaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. (Mikkola & Nivalainen 2011, 13-14.)

Laadukkaan varhaiskasvatuksen takaamiseksi varhaiskasvatussuunnitelmat eivät yksinään riitä. Keskeisenä voimavarana ja laadukkaan palvelun takaajana ovat ammattitaitoinen ja motivoitunut henkilöstö. Ammatillinen osaaminen, tietotaito ja kokemus ovat avainasemassa kasvatustehtävässä. Työntekijän tulee sitoutua

työhönsä ja viihtyä työpaikassaan, jotta hän pystyisi omalla toiminnallaan edistämään lapsen ja koko perheen hyvinvointia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11; Mikkola ym. 2011, 59.)

Subjektiiivinen päivähoito-oikeus

Lapsiperheille tarkoitettujen etuuksien ja palveluiden tehtävänä on tukea perhettä lapsen kasvatusta- ja hoitotehtävissä. Yksi merkittävä osa näitä palveluja on lasten hoidon järjestäminen. (Vilén ym. 2011, 76-77.) Laki velvoittaa kuntia järjestämään perheille erilaisia hoitovaihtoehtoja heidän tarpeidensa mukaan (L 19.1.1973/36).

Merkittävä muutos suomalaisessa päivähoiton historiassa tapahtui 1990-luvulla, kun voimaan tuli pitkän valmistelun jälkeen subjektiiivinen päivähoito-oikeus. Aluksi subjektiiivinen päivähoito-oikeus säädettiin koskemaan alle kolmivuotiaita. 1996 vuoden alusta subjektiiivinen päivähoito-oikeus laajennettiin koskemaan kaikkia alle kouluikäisiä lapsia ja koskee myös esiopetuksen järjestämistä. (Alasuutari 2003, 25-26.) Oikeus subjektiiiviseen päivähoitoon tarkoittaa käytännössä sitä, että lapsella on oikeus päivähoitoon. Subjektiiivinen päivähoito-oikeus ei vaadi vanhempien työssäkäyntiä, opiskelua tai mitään muutakaan erityistä perustetta, esimerkiksi varallisuutta. Perheellä on oikeus saada lapsensa hoitoon niin halutessaan ja kunta on veloitettu järjestämään hoitopaikka. (Karila & Nummenmaa 2001, 14; Vilén ym. 2011, 79.)

Subjektiiivinen päivähoito-oikeus on aiheuttanut keskustelua puolesta ja vastaan lähes tauotta. Syksyllä 2013 Suomen hallitus esitti subjektiiivisen päivähoito-oikeuden rajaamista osa-aikaiseksi perhevapailta olevien tai kotihoidontukea saavien lapsilta (Moring 2013).

Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuus on varhaiskasvatuksessa melko uusi käsite. Aiemmin kasvattajien ja vanhempien välisessä yhteistyössä korostettiin työntekijän

asiantuntijuutta ja ammattitaitoa, mutta 1990-luvulle saavuttaessa yhteistyö muuttui asiakaskeskeisemmäksi ja asiakkaan omaa asiantuntijuutta alettiin arvostamaan enemmän. Nykyään kasvatusyhteistyössä halutaan korostaa ja ylläpitää kummankin osapuolen tasavertaista suhdetta. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 71- 72.)

Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan lähtökohtaisesti vanhempien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden välistä yhteistyötä. Molemmat osapuolet sitoutuvat tukemaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Yhteistyön yhtenä tavoitteena on myös tunnistaa mahdollisimman varhain lapsen jollakin kasvun, kehityksen tai oppimisen alueella erityistuen tarve ja luoda parhaat mahdolliset toimintatavat ja -strategiat lapsen tukemiseksi varhaiskasvatuksessa.

(Varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 31-32.)

Toimiva kasvatuskumppanuus perustuu molemminpuoliseen kunnioitukseen ja luottamukseen sekä vastuun jakamiseen. Suhteen kummallakin osapuolella on olennaista, mutta toisaalta erilaista tietoa lapsesta. Siksi onkin tärkeää, että työntekijä on valmis uudistamaan omia toimintatapojaan perheeseen ja lapseen nähden. Myös perheen tulee olla avoin ja valmis laajentamaan sekä syventämään omaa asiantuntijuuttaan oman lapsen varhaiskasvatuksessa hyvässä yhteistyön hengessä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 18-19.)

Yhteisten pelisääntöjen, toimintatapojen ja rutiinien luominen on oleellista etenkin vuorohoidossa, jossa lapsi saattaa viettää paljonkin aikaa. Vanhempien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden tulisi jakaa tietoa, taitoa sekä omia näkemyksiä ja osaamista lapsen parhaasta, sillä käytännöt ja arjen ratkaisut siirtyvät kasvuympäristöstä toiseen. (Kaskela ym. 2006, 20- 21.)

2.2 Vuorohoito

Osa lapsista tarvitsee hoitoa iltaisin, öisin tai viikonloppuisin perheen elämäntilanteen vuoksi. Vuonna 2010 vuorohoidossa oli 7 prosenttia kaikista lapsista, jotka käyttivät kunnallista päivähoitoa (Säkkinen 2011, 4). Lapsella on oikeus vuorohoitoon, jos vanhemmat tai yksinhuoltava vanhempi tekee vuorotyötä.

Kunnasta riippuen vuorohoitoa voidaan järjestää päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai ryhmäperhepäiväkodissa. (Palviainen 2007, 8.) Keski-Suomessa useat kunnat, kuten Jyväskylä, Saarijärvi sekä Toivakka ovat määritelleet linjaukset vuorohoidolle. Esimerkiksi Jyväskylässä vuorohoidolla tarkoitetaan lapsen hoitoa, joka tapahtuu aikavälillä 18.00-06.00 ja/ tai viikonloppuisin. Jyväskylässä on olemassa vuoropäiväkoteja, jotka tarjoavat hoitoa arkisin klo 05.00-22.30 sekä yksi päiväkot, joka tarjoaa ympärivuorokautista hoitoa. Jyväskylässä vuorohoitoa tarjotaan niin vuorotyötä tekeville kuin opiskeleville vanhemmille. Lapsen hoitoajat määräytyvät vanhemman työvuorojen tai päätoimisen opiskelun kontaktituntien mukaan. Vuorohoitoon lapsella ei ole subjektiivista päivähoito-oikeutta. (Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 8; Jyväskylän vuorohoito n.d., 4.)

Vuorohoidolle ominaisia piirteitä ovat lapsen vaihtelevat hoitoajat, jotka painottuvat iltaan ja viikonloppuun. Huolimatta vaihtelevista hoitoajoista lapselle pyritään luomaan säännöllinen päivärhythmi, joka helpottaa kiintymyssuhteiden ja turvallisuuden tunteen syntymistä. Nämä asiat saavutetaan suunnitelmallisella varhaiskasvatuksella lapsen etu huomioiden. (Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 8.) Vuorohoidolle ominaista ovat vaihtelevat ryhmäkoot. Aikaisessa aamussa ja myöhäisessä illassa lapsia on todennäköisesti vähemmän yhtä hoitajaa kohden kuin päivällä. Asetuksessa on määritelty, että enintään neljää alle kolmivuotiaasta lasta tai enintään seitsemää kolme vuotta täyttäneitä lasta kohden tulee olla yksi hoito- ja kasvatustehtävissä työskentelevä henkilö (A 16.03.1973/239).

Vuorohoito tulee yleistymään yhteiskunnassa, koska yhä useammat vanhemmat tekevät epäsäännöllistä vuorotyötä, joka vaikuttaa lapsen hoidon tarpeisiin.

Vuorohoidosta on tehty aiempia tutkimuksia eri näkökulmista tarkasteltuna ja uusimpana tutkimushankkeena on meneillään oleva Perheet 24/7-hanke.

3 Lapsen kasvu ja hyvinvointi

Lapsuus on merkittävä vaihe kehityksen, kasvamisen ja oppimisen näkökulmasta. Kasvu ja kehitys jakaantuvat fyysiseen, kognitiiviseen, psyykkiseen sekä sosiaaliseen kehitykseen. Kehityksen eri osa-alueet tukevat toinen toistaan ja kehitys on kokonaisvaltaista (Kronqvist, E. & Pulkkinen M. 2007. 30). Opinnäytetyössämme keskitymme varhaislapsuuden fyysiseen, psyykkiseen sekä sosioemotionaaliseen osa-alueisiin.

Lapsen kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin vaikuttavat biologiset ja sosiokulttuuriset tekijät sekä yksilö itse. Biologisiin tekijöihin kuuluvat perimä, kypsyminen, hermoston kehitys sekä lapsen temperamentti. Sosiokulttuurisiin tekijöihin lukeutuvat lapsen perhe, kulttuuri ja yhteisö, jossa lapsi elää. Varhaislapsuudessa lapsen ensisijaiset kasvattajat ja mahdolliset muut perheenjäsenet ovat lapsen merkittävimmät ihmissuhteet. Perheellä ja ympäristöllä on suuri vaikutus lapsen kokemaan turvallisuuden tunteeseen ja hyväksytyksi tulemiseen. (Vilkko-Riihelä ym. 2005, 27, 33.) Vanhemmat pystyvät omalla toiminnallaan ja valinnoillaan muokkaamaan lapsen elinympäristöä lapsen kehitykselle suotuisaksi (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2009, 19).

Kolmantena lapsen kehitykseen vaikuttavista tekijöistä on yksilö itse. Oma aktiivisuus, motivaatio, kiinnostus uusia asioita kohtaan sekä sisäiset mallit ohjaavat lapsen kehitystä jo varhaisesta vaiheesta. (Vilkko-Riihelä ym. 2005, 33.) Lapsi pyrkii

luontaisesti tutustumaan ympäristöönsä pienestä pitäen ja on utelias uusia asioita kohtaan (Nurmi ym. 2009, 18).

3.1 Lapsen fyysinen kehitys

Fyysisestä kehityksestä puhuttaessa tarkoitetaan fyysistä kasvua ja motorista kehitystä. Fyysiseen kasvuun vaikuttavat niin perimä kuin ympäristötekijät. Perimään lapsi tai vanhemmat eivät pysty vaikuttamaan, mutta ympäristötekijöillä voidaan edistää lapsen myönteistä kasvua ja kehitystä. Motorisella kehityksellä tarkoitetaan liikkumaan oppimisen kehitystä sekä lihasten hallintaa niin hieno- kuin karkeamotoriikassakin. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 30-31.)

Lapsen fyysistä kasvua seurataan ja mitataan tiiviisti varhaislapsuudessa. Kahden ensimmäisen elinvuoden aikana lapsen pituus ja paino kasvavat nopeasti, mutta tasaantuvat leikki-ikään saavuttaessa. Painonkehityksen vaihtelu voi olla hyvinkin suurta ja yksilöllistä. Tärkeää on, että lapsi voi hyvin ja kasvu etenee jokaisella lapsella omaan tahtiin. (Vilén, Vilhunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2011, 133- 135; Woolfson 2001, 50.)

Ensimmäisenä elinvuotena lapsen kehitys etenee kefalokaudaalaisesti, eli ylhäältä alaspäin. Lapsi oppii kääntymään, kannattelemaan päätään, kohottamaan rintakehää makuuasennossa, istumaan itsenäisesti ilman tukea, konttamaan ja seisomaan tuettuna. Ensimmäisen ja toisen ikävuoden taitteessa lapsi yleensä oppii kävelemään. (Vilkko-Riihelä ym. 2005, 45; Einon 2001, 92-93.) Toisesta ikävuodesta eteenpäin lapselle kehittyvät ns. perusliikuntataidot, kuten juokseminen, hyppiminen kahdella ja yhdellä jalalla, seisominen, kiipeäminen, pyöriminen ja kieriminen, työntäminen ja vetäminen, heittäminen ja kiinniottaminen, tasapainoilu, kantaminen sekä riippuminen. Lapsen motoriset taidot kehittyvät vielä pitkään, mutta liikkumisen perusmallit hän jo hallitsee. (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003, 44-45.) Oppiakseen uusia taitoja lapsi tarvitsee sopivasti virikkeitä. Vanhempien sekä muiden lapsen kanssa vuorovaikutuksessa olevien henkilöiden tulee kannustaa, tukea ja rohkaista lasta kokeilemaan uusia asioita ja taitoja (Woolfson 2001, 6). Uusien

taitojen omaksuminen on otollisinta herkkyykskausien aikana jotka vaihtelevat lapsen iän ja kehitystason mukaan. Herkkyykskausien lisäksi kehitykseen vaikuttavat kriittiset kaudet, jolloin lapsen tulisi saada virikkeitä toiminnon ja taitojen oppimiseen tai muutoin niiden täydellinen oppiminen on miltei mahdotonta. (Vilkko-Riihelä & Laine 2005, 23, 33.)

3.2 Lapsen psyykinen kehitys

Psyykinen kehitys voidaan jakaa kognitiiviseen ja emotionaaliseen kehitykseen. Kognitiivisella kehityksellä tarkoitetaan kielen, ajattelun, havaitsemisen, muistin sekä oppimisen kehitystä. Emotionaalisella kehityksellä tarkoitetaan tunteiden ja tunneilmaisun kehitystä. (Vilkko-Riihelä 2003, 196-197.) Käsitteellisesti kognitiivisen ja emotionaalisen kehityksen eri osa-alueet voidaan erottaa, mutta lapsen kasvussa ja kehityksessä ne kuitenkin tukevat toisiaan (Kronqvist E. & Pulkkinen, M. 2007, 30.)

Kielen ja ajattelun kehitys

Lapsi jäsentää ympäristöään sekä käsittelee kokemiaan ja näkemiään asioita kielen ja ajattelun avulla. Piaget'n mukaan ajattelu alkaa, kun lapsi oppii ilmaisemaan itseään kielellisesti, rakentamaan käsitteitä ja sanoja omalle ympäristölleen ja toiminnalleen. Tätä vaihetta kutsutaan esioperationaaliseksi vaiheeksi (2- 6/ 7 vuotta). Tässä vaiheessa lapsen ajattelu on hyvin itsekeskeistä ja lapsen on vaikea asettua muiden ihmisten asemaan tai perustella omia ajatuksiaan johdonmukaisesti. (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen, Vilén 2009, 138- 139.)

Lapsi reagoi puheääneen syntymästään saakka ja alkaa itse äänтелеään keskimäärin kahden kuukauden ikäisenä. Puheen kehitys etenee ääntelystä jokelteluun ja tavujen toistamisesta ensimmäiseen sanaan. Kielen avulla lapsi pystyy olemaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa sekä viestimään omia tunteitaan ja ajatuksiaan. Lähes kaikki lapset oppivat puhumaan puoleentoista ikävuoteen mennessä. Kielen oppimisen herkkyykskausi on lapsilla toisen ja kolmannen ikävuoden aikana, kun taas kriittinen kausi sijoittuu viidennestä kuudenteen ikävuoteen (Vilkko-

Riihelä & Laine 2005, 23, 33). Kielen oppiminen tulisi tapahtua viiden ensimmäisen ikävuoden aikana, muutoin puhumaan oppiminen on miltei mahdotonta. (Vilkko-Riihelä 2003, 216- 217.) Kieli on avainasemassa uuden oppimiselle (Nurmi ym. 2010, 35).

Puheen kehityksessä saattaa ilmetä viivästymiä tai äännevirheitä. Viivästymällä tarkoitetaan vähäistä tai epäselvää puheen tuottamista. Yleisimpiä äännevirheitä ovat R- ja S-äänteiden erilaiset virheelliset muodot ja lisäksi niitä voi esiintyä K-, L-, T-, D- ja J- äänteissä. Jotkut äänteistä voivat puuttua kokonaan ja niiden kanssa lapsi tarvitsee monipuolista harjoitusta. Lapsen puheen kehitykseen vaikuttavat perinnöllisyys, sukupuoli, sisarusten järjestys ja mahdollinen kaksikielisyys perheessä. (Litja & Oinonen 2000, 54-56.)

Havaitseminen, oppiminen ja muisti

Havaitsemisen avulla lapsi hankkii tietoa omasta elinympäristöstään. Havaitsemisen mahdollistavat aistitoiminnot, kuten näkö, kuulo ja tunto, jotka välittävät tietoa ympäristöstä (Vilkko-Riihelä 2003, 277). Havaitseminen on oppimisen kannalta oleellista. Jos lapsi havaitsee ettei toiminta tuota toivottua tulosta, hän oppii mukauttamaan omaa käyttäytymistään toivotun tuloksen saavuttamiseksi. (Nurmi ym. 2010, 20.) Oppimista tapahtuu assimilaation avulla, kun lapsi yhdistää uuden tiedon aiemmin oppimaansa. Aina pelkkä tietojen yhdistäminen ei kuitenkaan riitä, vaan lapsen pitää muuttaa ja mukauttaa aiemmin oppimaansa, tätä kutsutaan akkommodaatioksi. Uuden tiedon ja taidon oppiminen perustuu lapsen assimilaatioon ja akkommodaatioon. Psykologi Lev Vygotskyn teorian mukaan lapsi oppii parhaiten uusia taitoja vuorovaikutuksessa muiden kanssa, kunhan opittava asia on mahdollisimman lähellä lapsen aikaisempia taitoja. Kyseistä tilaa kutsutaan

lähikehityksen vyöhykkeeksi ja sen huomioiminen uuden opettamisessa on merkittävää. (Vilkko-Riihelä ym. 2005, 65, 68.)

Muisti on tiukasti sidoksissa lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen. Lapsi oppii monenlaista tietoa, kuten kasvoja, sanoja, käsitteitä ja toimintoja. Oppimisen kannalta lapsen tulee muistaa aikaisemmin opittuja asioita, jotta uuden asian tai taidon oppiminen on mahdollista. Muistaminen on kolmivaiheinen kognitiivinen toiminto. Lapsi vastaanottaa tietoa ja tallentaa saamastaan tiedosta keskeisimmät asiat. Tiedon mieleen palauttaminen vaatii tiedon löytymistä sekä asian tietoista käsittelyä. Tiedon muistamisessa on eroja. Jotkut asiat lapsi muistaa vielä useammankin vuoden päästä, toisin kuin jotkut asiat unohtuvat nopeammin. (Vilkko-Riihelä 2003, 355-356.)

Emotionaalinen kehitys

Varhaislapsuudessa lapsen emotionaaliseen kehitykseen kuuluu tunteiden tunnistamisen opettelu ja tunteiden itsesäätely. Emotionaalisen kehityksen myötä ja iän karttuessa lapsi oppii muuttamaan spontaanit tunnereaktiot, kuten itkun ja kiukun sisäisiksi reaktioiksi. Lapsen emotionaalisen kehityksen tukemiseksi vanhempien tulee huolehtia lapsen perustarpeista, turvallisesta kiintymyssuhteen syntymisestä sekä huomioida lapsen persoonallisuus ja temperamentti kasvatuksessa. (Vilkko-Riihelä ym. 2005, 31;33.) Voimakas tunnetila kuormittaa elimistöä, joten ihmiselle on tärkeä oppia tunteiden hillitsemistä. Pieni lapsi ei pysty vielä hallitsemaan ja säätelemään tunteitaan, joten aikuisen rooli on auttaa lasta tunnistamaan tunteita ja tarvittaessa myös rajaamaan lapsen tunteiden ilmaisua. (Kanninen ym. 2012, 82.) Myönteiseen emotionaaliseen kehitykseen kuuluu kannustava ympäristö, jossa lapsi kokee hyväksyntää, turvallisuutta ja hänen tunteisiinsa vastataan. Lapsella tulee olla lupa kokea ja ilmaista myös ikäviä tunteita,

sillä kielteisten tunteiden rajaaminen voi heikentää lapsen kykyä sietää ja hillitä niitä. (Wright & Oliver 1998, 23;31.)

Tunteiden, eleiden ja ilmeiden tunnistaminen sekä niiden ilmaisu ovat avainasemassa empatian kehittymiselle. Empatiakyvyllä tarkoitetaan ihmisen kykyä ymmärtää, tunnistaa ja eläytyä toisen ihmisen tunteisiin. Empatian oppiminen on välttämätöntä hyväksyttävälle vuorovaikutustaidoille, jotta lapsi pystyy toimimaan osana ryhmää. Empatian opettelussa on tärkeää, että lapsella on selkeät rajat. Osa lapsista tarvitsee enemmän tukea ja perusteluita siitä, mikä voi toisesta tuntua pahalta. Empatian kehityksessä lähtökohtana voidaan pitää, että lapsi on saanut myös itse kokea empatiaa toiselta ihmiseltä. (Vilén ym. 2011, 157.)

3.3 Lapsen sosioemotionaalinen kehitys

Sosioemotionaalisella kehityksellä tarkoitetaan sosiaalista kehitystä, jossa painopisteenä on tunne-elämän ja persoonallisuuden kehitys sekä sen vaikutus sosiaaliseen vuorovaikutukseen (Vilkko-Riihelä 2003, 223). Tunne-elämän ja tunteiden säätelykyvyn kannalta merkittävä ajanjakso on lapsen ensimmäiset elinvuodet, jolloin muodostuu perusta myöhemmille vuorovaikutussuhteille ja lapsen minä-käsitykselle (Vilén ym. 2011, 86-87). Syntymästään saakka lapsi on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, mutta kielen kehitys mahdollistaa aktiivisemmän sosiaalisen kanssakäymisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymisen. Kielen kehityksestä johtuen lapsen sosiaalisuus sekä vuorovaikutustaidot kehittyvät

huimasti kolmen ja kuuden ikävuoden välillä. (Nurmi ym. 2010, 54; Vilén ym. 2011, 86-87.)

Seuraavaksi käsittelemme kiintymyssuhdetta, vuorovaikutusta ja kaverisuhteiden luomista, leikin eri kehitystehtäviä sekä persoonallisuuden ja temperamentin kehitystä ja niiden vaikutusta lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen.

Kiintymyssuhde

Lapsen tasapainoiseen kehitykseen vaikuttaa lapsen ja häntä hoitavan vanhemman, yleensä äidin, välinen tunneside. Varhainen kiintymyssuhde heijastuu lapsen tuleviin ihmissuhteisiin, tunne-elämän tasapainoon sekä myöhempiin kehitysvaiheisiin. Kiintymyssuhdeteorian isähahmo John Bowlbyn (1907-1990) mukaan vanhempien saatavilla olo ja lapsen tarpeisiin vastaaminen perushoivan ja tunnetason osalta vaikuttavat lapsen kehitykseen. Kiintymyssuhdeteoriassa ei ole kyse vanhemman rakkaudesta lapseen, vaan vanhemman kykyä luoda turvallinen ja luotettava ympäristö sekä hoiva. (Vilén ym. 2011, 87; Vilkkö-Riihelä ym. 2005, 48-49.)

Kiintymyssuhteet voidaan jakaa vanhempien toimintamallien mukaan. Bowlby on luokitellut kiintymyssuhteita turvalliseen ja luottavaiseen, turvattomaan ja välttelevään sekä turvattomaan ja ristiriitaiseen suhteeseen. Turvallisessa ja luottavaisessa kiintymyssuhteessa lapsen tarpeet tunnistetaan ja niihin vastataan sopivalla tavalla. Hoivan ja huolenpidon johdosta lapsi oppii pitämään itseään rakastettavana ja arvokkaana sekä viestimään tarpeistaan ja tunteistaan avoimesti. Turvattomassa ja välttelevässä kiintymyssuhteessa lapsi oppii, ettei hänen tarpeisiinsa ja tunteisiinsa osata reagoida. Lapsi myös kokee, että myönteiset tunteet ovat sallittuja, mutta kielteisten tunteiden näyttäminen ei ole kannattavaa, sillä niihin ei kuitenkaan vastata ja lapsi olettaa, että hänen täytyisi pystyä selviytymään niistä itsenäisesti. Turvattomassa ja ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa lapsi kokee vanhemman olevan epä johdonmukainen reaktioissaan eikä tiedä miten lapsen tarpeisiin tulisi vastata. Lapsen on vaikea muodostaa käsitystä, millainen hänen tulisi

olla muiden ihmisten kanssa. Lapsi yrittää tuoda tarpeensa esille korostamalla tunteitaan ja reagoimalla voimakkaasti. Nykyisin voidaan myös puhua jäsentymättömästä kiintymyssuhteesta, jossa lapsi joutuu kasvamaan ilman perushoitoa. Vanhemmat eivät pysty huolehtimaan lapsen tarpeista ja lapsi voi kokea fyysistä ja psyykkistä kaltoin kohtelua. Lapsi kokee, että maailma on hyvin ennakoimaton ja turvaton eikä lapsen psyykinen kehitys pääse etenemään ikätason mukaisesti. (Vilén ym. 2011, 87-92; Nurmi ym. 2010, 30; Karling ym. 2009, 156-160; Keltikangas-Järvinen 2012, 39-40.)

Perusturvallisuus ja hoito ovat merkittävä tekijä turvallisen kiintymyssuhteen luomiselle. Lapselle jää voimavaroja tutustua ympäristöön ja harjoitella sekä oppia uusia taitoja, kun perusturvallisuus ja –hoito on taattu. (Nurmi ym. 2010, 30.)

Vuorovaikutus ja kaverisuhteet

Lapsen sosiaaliset taidot ovat yhteydessä kognitiivisten taitojen kehitykseen, kuten kieleen ja ajatteluun. Sosiaalisesti taitava lapsi kykenee havainnoimaan toisten tunteita, ajatuksia ja aikomuksia sekä arvioimaan omia tunteitaan ja ennakoimaan oman toimintansa seurauksia. Perusta sosiaalisille taidoille luodaan kiintymyssuhteen ja kotoa opittujen mallien avulla, jolloin lapsi alkaa hahmottamaan itseään suhteessa muihin. (Nurmi ym. 2010, 54; Vilén ym. 2011, 156.)

Lapsi oppii varhaislapsuudessa toimimaan sosiaalisissa tilanteissa. Oppiminen edellyttää oman paikan hahmottamista ryhmässä sekä kykyä tehdä ja vastata aloitteisiin. Lapsen kasvaessa vertaissuhteet ja ryhmän merkitys korostuvat sosiaalisessa kanssakäymisessä sekä minäkuvan kehittämisessä. Ryhmässä lapsi saa kokea yhteenkuuluvuutta toisten kanssa ja alkaa muodostamaan kaverisuhteita sekä arvioimaan oman käyttäytymisensä seurauksia. (Nurmi ym. 2010, 54-55.)

Sosiaalisten taitojen kehityksessä leikillä on merkittävä rooli. Leikkiä havainnoimalla voidaan saada tietoa lapsen kehityksestä sekä edistää sitä. Lapsen leikin kehitys mukailee sosiaalisten taitojen kehitystä ja eri leikki-tyyleillä on omat kehitystehtävät.

Kaikissa ikävaiheissa leikin tehtäviä ovat ajattelun ja mielikuvituksen kehittyminen, vaikeiden asioiden työstäminen sekä leikin viihdyttävyys. Leikit voidaan jakaa esine- ja toimintaleikkiin, rakentelu-, rooli- ja sääntöleikkiin. Itse leikkiminen voi tapahtua yksin, rinnakkain tai ryhmässä, joka riippuu lapsen iästä ja kehityksestä. (Nurmi ym. 2010, 57-62; Vilén ym. 2011, 160-163.)

Alle kolmevuotiaana lapsi leikkii esine- ja toimintaleikkejä yksin tai rinnakkain. Esine- ja toimintaleikin avulla lapsi tutustuu omaan ympäristöönsä ja oppii havainnoimaan sekä jäsentämään saamaansa tietoa. Tälle kehitysvaiheelle on ominaista koettujen toimintamallien siirtäminen leikkiin esimerkiksi nukken hoitaminen. Kolmevuotiaasta eteenpäin lapsen leikki muuttuu rakentelu- ja sääntöleikkeihin. Leikissä lapsi harjoittelee eri materiaalien käsittelemistä, tilan ja suhteiden ymmärtämistä, käden motoriikkaa, tarkkaavaisuutta, luovuutta sekä kärsivällisyyttä. Yhdessä rakennellessa lapsi joutuu myös neuvottelemaan ja etsimään ratkaisuja ristiriitoihin. Samaan aikaan rakenteluleikkien kanssa alkaa kehittyä myös roolileikit. Aluksi roolileikkien suunnittelu on varsin vähäistä ja lyhytkestoista, mutta iän myötä roolitoiminnot monimuotoistuvat, leikin kesto pitenee ja vastavuoroisuus lisääntyy. Roolileikissä lapsi opettelee yhteistoiminta- ja vuorovaikutustaitoja sekä kehittää omaa kielellistä ilmaisuaan ja mielikuvitustaan. Viisivuotiaana lapsi kiinnostuu erilaisista sääntöleikeistä, kuten lauta-, kortti- ja liikuntaleikeistä. Lapset pitävät leikkien säännöistä tiukasti kiinni ja ovat tarkkoja sääntöjen noudattamisesta sen aikana. (Nurmi ym. 2010, 57-62; Vilén ym. 2011, 160-163.)

Persoonallisuus ja temperamentti

Persoonallisuudella tarkoitetaan ihmiselle ominaista tapaa toimia ja ajatella (Vilkko-Riihelä ym. 2005, 11). Ihmisen persoonallisuuteen ja sen kehitykseen vaikuttavat perimä ja ympäristö. Näiden kahden suhde toisiinsa vaihtelee ja toiset kokevat hyötyvänsä enemmän ympäristöstään kuin toiset. Ihmisten kokemukset persoonallisuuteen vaikuttavista tekijöistä vaihtelevat ja jokainen kokee siihen vaikuttavat tekijät eri tavoin. (Vilkko-Riihelä 2003, 508.) Persoonallisuuden kehitystä

voidaan ajatella prosessina, jossa ihminen rakentaa omaa minäänsä aina suhteessa omaan toimintaympäristöönsä ja siinä vaikuttaviin ihmisiin (Vilén ym. 2011, 148). Persoonallisuus rakentuu varhaisten kokemusten pohjalle ja toimintatavat, jotka ilmentävät persoonallisuuttamme muuttuvat ja muotoutuvat myöhempien ympäristövaikutusten, kokemusten sekä oppimisen myötä (Vilkko-Riihelä 2003, 498, 509).

Persoonallisuuden kehitysteorioissa korostetaan varhaislapsuutta ja varhaislapsuudessa koettujen asioiden merkitystä minuuden synnylle. Merkittäviä teorioita persoonallisuuden kehitykseen ovat muun muassa Mahlerin (1897- 1985) minän synty-teoria, Erikssonin (1902-1994) kehityshaaste- teoria sekä Bowlbyn (1907- 1990) kiintymyssuhdeteoria. Jokaisessa edellä mainitussa teoriassa lapsi rakentaa persoonallisuuttaan suhteessa hoitajaansa, mutta teoriat korostavat eri näkökulmia. Erikssonin mukaan kehitys tapahtuu kehityskriisien kautta, jotka lapsen täytyy ratkaista onnistuneesti. Varhaislapsuuden vaiheet ja niistä tulleet kokemukset vaikuttavat ihmisen myöhempiin kehitystehtäviin. Mahler puolestaan korostaa lapsen pyrkimystä itsenäiseksi toimijaksi eriytymisen, harjoittelun ja uudelleen lähestymisen kautta. Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriassa painotetaan lapsen ja häntä hoitavan vanhemman tunnesidettä ja keskinäistä vuorovaikutusta sekä näiden merkitystä myöhemmälle kehitykselle. (Vilén ym. 2011, 87, 149; Vilkko-Riihelä ym. 2005, 48, 197.)

Temperamentilla tarkoitetaan lapsen synnynnäistä tapaa reagoida erilaisiin ärsykeisiin ja tunnetiloihin. Koivusen (2009, 20) mukaan Liisa Keltikangas-Järvinen (2006) on määritellyt tyypillisiksi temperamenttipiirteiksi vilkkauden, rauhallisuuden, ujouden, äkkipikaisuuden, sinnikkyden, levottomuuden, sosiaalisuuden sekä aktiivisuuden. Piirteet ovat melko pysyviä, mutta biologisen ja psyykkisen kasvun ja kehityksen seurauksena niiden ilmentäminen voi muuttua. Piirteiden pohjalta on luotu kolme erilaista temperamenttityyppiä: helposti hoidettava lapsi, haastava lapsi ja hitaasti lämpiävä lapsi. Helposti hoidettava lapsi on aktiivinen, mielialaltaan positiivinen, muutoksiin sopeutuva, sosiaalinen sekä sinnikäs. Haastava lapsi on vähemmän sosiaalinen, hitaasti rauhoittuva, reagoi vaisusti uusiin asioihin ja

tarvitsee aikaa sopeutuakseen. Hitaasti lämpiävä lapsi on passiivinen, vetäytyvä, välttelevä ja vaatii aikaa sopeutuakseen. Teoriassa temperamenttityyppien jako on luokitteleva, mutta todellisuudessa lapsen tapa ilmaista itseään on monivivahteisempi ja temperamentti piirteet sekä -tyypit voivat sekoittua. (Koivunen 2009, 20-21; Kanninen & Sigfrids 2012, 40-41.)

Persoonallisuuden vaikutus vuorovaikutuksessa

Lapsen sosiaalisuuteen ja toimintaan ryhmässä vaikuttavat paljon yksilön persoonallisuus ja temperamentti. Temperamentti vaikuttaa ympäristöstä saatuun palautteeseen. (Vilko-Riihelä ym. 2005, 41.) Helpon temperamenttityypin omaava lapsi pystyy helposti sopeutumaan uusiin ihmisiin ja vaihtuviin leikkikavereihin sekä suhtautuu muutoksiin positiivisesti. Hitaasti lämpiävän temperamenttityypin omaavalla lapsella taas kestää pidempään tottua muutoksiin ja löytää mieluisia leikkikavereita ja hän tarvitsee enemmän aikuisen tukea sosiaalisiin tilanteisiin. Hitaasti lämpiävä lapsi voi myös olla vetäytyvä ja vältellä sosiaalista kanssakäymistä. Haastava temperamenttityyppi voi olla myös välttelevä ja hitaasti sopeutuva ja reagoi muutokseen ärtymyksellä ja ärsyyntymällä. (Koivunen 2009, 20-21.)

Helposti lähestyttävä ja sosiaalisesti taitava lapsi pystyy helpommin luomaan kaverisuhteita ja saa enemmän positiivista ryhmäpalautetta, jotka vahvistavat lapsen myönteistä sosiaalisten taitojen ja tunne-elämän kehitystä. Kaverisuhteiden vähyyks ja koetut vaikeudet sosiaalisissa tilanteissa voivat luoda lapselle paineita ja stressiä, jotka puolestaan vaikuttavat heikentävästi lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen. (Koivunen 2009, 52.) Lapsi oppii sosiaalisia taitoja, mutta riittävän harjoittelun ja tilanteiden monimuotoisuuden ovat aikuisen vastuulla. Mikään temperamentti piirre ei sinänsä ole este lapsen myönteiselle sosiaaliselle kehitykselle, vaan onnistuneet

kokemukset ryhmässä toimimisesta sekä hyvästä leikistä ovat järjestettävissä riittävällä suunnittelulla ja lapsen tuntemisella. (Keltikangas-Järvinen 2012, 61.)

3.4 Perushoito

Lapsen kasvussa ja hyvinvoinnissa korostuu lisäksi lapsen perushoito. Lapsi on syntymästään saakka riippuvainen hoitajistaan ja tarvitsee sekä hoivaa että huolenpitoa. Perushoidon merkitys korostuu lapsen jokapäiväisessä arjessa ja siihen kuuluu riittävä unen saanti ja lepo, ravinto, puhtaudesta ja hygieniasta huolehtiminen sekä ulkoilu ja liikunta.

Lapsen fyysistä kasvua ja kehitystä edistävät sekä tukevat riittävä uni ja lepo. Keskimäärin leikki-ikäinen lapsi tarvitsee unta noin 10 - 13 tuntia vuorokaudessa, mutta unentarve vaihtelee kuitenkin yksilöllisesti. Unen aikana erityisesti lapsilla erittyy kasvuhormonia, joka mahdollistaa lapsen lihas- ja pituuskasvun. Hyvät yöunet auttavat lasta kasvamaan, jaksamaan sekä vaikuttavat lapsen keskittymiskykyyn ja yleiseen vireystilaan. (Lapsen ja nuoren uni n.d.; Leikki-ikäisen uni n.d.) Lapsen saadessa riittävät yöunet hän on virkeä ja selviytyy päivän askareista. Päivän pituuden ja lapsen energiatason mukaan päiväunet tai lepopohetki voivat olla tarpeen ja levolle tulisi jättää aina aikaa sekä mahdollisuus. Kasvattajien vastuulla on huolehtia lapsen riittävästä unensaannista niin päiväsaikaan kuin yölläkin. Säännölliset nukkumaanmeno- ja heräämisajankohdat pitävät hormonitoiminnot tasapainossa ja lapsen vireystilan unirytmien mukaisena.

Unella on myös suuri merkitys lapsen tunne-elämän kannalta, sillä unessa lapsi käsittelee omia pelkojaan sekä vaikeita asioita, joihin ei löydä sanoja. Säännöllisyys unirytmisissä parantaa myös lapsen perusturvallisuuden tunnetta ja yleistä hyvinvointia. Unirytmien säilyttäminen ja ylläpito luovat haasteita erityisesti vuorohoidossa oleville lapsille ja edellyttävät vanhempien sekä kasvattajien välistä

yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta. (Harinen & Karkela 1988, 45; Mikkola ym. 2011, 36- 37.)

Riittävän unen ja levon lisäksi lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin vaikuttaa olennaisesti myös ravinto. Säännöllinen ruokailurytmi, monipuolinen sekä terveellinen ruokavalio vaikuttavat lapsen kehitykseen ja kasvuun. Lapsella ravinnon tarve vaihtelee yksilöllisesti. Ravinnon tarve korostuu erityisesti nopean kasvun ja kehityksen aikana, jolloin lapsi tarvitsee paljon energiaa. Lapsen ruokahalu vaihtelee, eikä vanhemman tai kasvattajan tarvitse olla huolissaan, jollei ruokahalu häviä pitkäksi ajaksi. Ravinnon saaminen on myös edellytys jaksamiselle sekä psyykkiselle hyvinvoinnille. (Karling, ym. 2009, 220-222.) Lapsuus on merkittävää aikaa ruokailutottumusten oppimiselle ja vanhemmilla on siihen suuri merkitys. Lapsi oppii kotona ravitsemustottumukset, jotka voivat kantaa läpi elämän. (Lapsen ravinto ja ruokatottumukset n.d.; Leikki-ikäisen lapsen ruokatottumukset ja ruokailutavat n.d.)

Puhtaus ja hygieniasta huolehtiminen kuuluvat lapsen perushoittoon. Hygieniasta huolehtimiseen kuuluvat kuivaksi oppiminen, oman suolen toiminnan säätelyminen, käsien peseminen, hampaiden ja hiusten harjaaminen sekä peseytyminen. Näitä taitoja lapset harjoittelevat kotona ja päivähoitossa pienestä pitäen. Aikuisen antama tuki, kannustus ja kehuminen auttavat lasta oppimaan uutta. Jokainen lapsi oppii huolehtimaan omasta hygieniastaan omaan tahtiin ja taitoja tulee harjoitella sekä toistaa useita kertoja, niin kotona kuin päivähoitossakin. Lapsella on hyvä olla, kun olo on puhdas ja siisti. (Karling, ym. 2009, 228-230.)

Fyysinen toiminta ja leikki kuuluvat varhaislapsuuteen ja ovat osa lapsen jokapäiväistä arkea sekä tuovat lapselle hyvää oloa. Sosiaali- ja terveysministeriön (2005) tekemän varhaiskasvatuksen liikunnan suositusten mukaan lapsi tarvitsee reipasta liikuntaa vähintään kaksi tuntia päivässä ja liikunnan tulee sisältää monipuolisesti motorisia harjoituksia eri ympäristöissä. Liikunnan tarjoamisessa kasvattajalla on vastuu järjestää ja havainnoida lapsen motorista kehitystä sekä leikkiä ja järjestää turvallinen ja esteetön liikuntaympäristö. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005.) Niin liikunnan, kuten muidenkin perushoidon tarpeista

huolehtiminen kuuluvat ensisijaisesti lapsen vanhemmille ja kasvattajille. Perushoidon osa-alueiden täyttyessä lapsi on tyytyväinen ja voi kokonaisvaltaisesti hyvin.

4 Lastensuojelu

Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Vastuu lapsen hyvinvoinnista on vanhemmilla, mutta myös päivähoidolla on merkittävä rooli tukea vanhempia kasvatustehtävässä. (L 13.4.2007/417.) Lastensuojelua on lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto ja sijaishuollon järjestäminen sekä jälkihuolto (Sosiaaliportti 2012a). Edellä mainituissa lastensuojelun tehtävissä perhe on päätetty ottaa lastensuojelun asiakkaaksi.

Ennaltaehkäisevä lastensuojelu ei vaadi lastensuojeluasiakkuutta ja sillä pyritään edistämään ja turvaamaan lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukemaan vanhemmuutta. Päivähoito kuuluu ehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajiin. Päivähoidossa pystytään havainnoimaan, konsultoimaan sekä ohjaamaan perhe tarvittaessa palveluihin, joilla pystytään turvaamaan perheen hyvinvointi ja jaksaminen. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 73; 80.) Päivähoidossa voidaan toteuttaa myös lastensuojelun avohuollon tukitoimia, jolloin

perheellä on lastensuojeluasiakkuus. (Sosiaaliportti 2012a). Päivähoidon toimimista avohuollon tukimuotona käsittelemme myöhemmässä kappaleessa.

Seuraavissa kappaleissa käsittelemme huolen heräämistä ja huolen puheeksiottoa, päivähoitoa lastensuojelun yhteistyökumppanina niin lastensuojelutarpeen selvittämisessä kuin avohuollon tukimuodon toteuttajana.

Huolen herääminen

Kasvatuskumppanuudessa avointa vuoropuhelua käydään säännöllisesti vanhempien ja työntekijöiden kesken. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten haasteena onkin ylläpitää kumppanuuden ja tasavertaisuuden ilmapiiriä, jos lapsen tai perheen elämäntilanne vaatii tavanomaista monipuolisempaa tukea. (Kaskela ym. 2006, 46-47.)

Huoli ja huolen herääminen käsitteenä kohdistuvat aina tulevaisuuteen. Huoli herää, kun epäillään, että asiat voivat mennä lapsen kannalta väärään suuntaan, jos muutosta ei saada aikaan tarpeeksi ajoissa. Työntekijän huoli herää tämän tekemien havaintojen pohjalta, suhteessa aiempaan koulutukseen ja työkokemukseen. Muutoksen luomiseen tarvitaan yhteistyötä lapsen ja tämän vanhempien kanssa. (Eriksson & Arnkil 2005, 7, 20-21.)

Ihmiset reagoivat ja kokevat huolen eri tavoin. Koettu huoli on huolen kokijalle totta, mutta täytyy kuitenkin muistaa, ettei se kerro koko totuutta lapsen ja perheen tilanteesta. Varhaiskasvatuksen työntekijän on syytä verrata ja arvioida omaa huoltaan suhteessa muiden työntekijöiden huoliin. (Huhtanen 2007, 24.) Terveysten ja hyvinvoinnin laitos on kehittänyt lomakkeen, jonka tarkoituksena on auttaa työntekijää arvioimaan huolensa astetta suhteessa omiin mahdollisuuksiinsa tukea

asiakasta ja kartoittamaan mahdollisen lisäavun tarvetta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013a).

Huolen puheeksiotto

Huolen puheeksi otolla tarkoitetaan dialogista työmenetelmää lapsen vanhemman ja päivähoidon työntekijän välillä. Normaalisessa keskustelussa osapuolet esittävät ja puolustavat omaa näkökantaansa, kun taas dialogisessa keskustelussa pyritään ajattelemaan yhdessä ja löytämään paras mahdollinen lopputulos. Dialogisessa vuoropuhelussa tärkeää on toisen osapuolen kuuntelu ja kuuleminen, ei vain oman puheenvuoron valmistelu. (Eriksson ym. 2005, 37; Huhtanen 2007, 173.)

Ennen yhteistä keskustelua työntekijän on syytä valmistella ja valmistautua huolella, jotta yhteisestä tapaamisesta vanhempien kanssa saataisiin suurin mahdollinen hyöty. Huoli on helpompi ottaa puheeksi, kun lapsen ja perheen tilanteessa huolta herättävät havainnot ja asiat on kirjattu ylös. Kummankin osapuolen on helpompi muodostaa käsitys huolen aiheesta, kun ne ovat konkreettisia. Tärkeää huolen puheeksiottotilanteessa on käyttää kieltä ja sanoja, jotka kummatkin osapuolet ymmärtävät sekä toisen osapuolen kunnioittaminen ja perheen asiantuntijuuden arvostaminen. (Eriksson ym. 2005, 22-24.)

Puheeksiottamisen ja huolen julkituomisen tavoitteena on rakentavan yhteistyön aikaansaaminen ja mahdollisuus tilanteiden kehittymiselle myönteiseen suuntaan lapsen ja perheen etu huomioiden. Työntekijän on etsittävä ja tunnistettava lapsessa ja perheen tilanteessa olevat voimavarat, joiden pohjalta on helpompi lähteä

rakentamaan tukiverkoston. Joskus perheen voimavaroja on hankala löytää ja niitä pitää lähteä etsimään ja rakentamaan. (Eriksson ym. 2005, 28-30.)

Lastensuojelu päivähoidon yhteistyökumppanina

Lastensuojelun asiakkaiden ja palveluja tarvitsevien lasten ja nuorten määrä on kasvanut tasaisesti vuosittain ja yli kaksinkertaistunut reilussa kymmenessä vuodessa. Lastensuojelu voidaan jakaa ennaltaehkäisevään lastensuojeluun, avohuollon tukitoimenpiteisiin ja palveluihin, kiireelliseen sijoitukseen, huostaanottoon ja sijaishuoltoon. (Huhtanen 2007, 200-201). Lastensuojelulain (2007) mukaan jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen ja tasapainoiseen kasvuympäristöön ja monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun sekä huolenpitoon.

Lastensuojelu voi olla päivähoidon yhteistyökumppani ilman perheen lastensuojelun asiakkuutta ja tällaista tukimuotoa kutsutaan ennaltaehkäiseväksi lastensuojeluksi. Yhteistyökumppaneita perheen hyvinvoinnin tukemisessa voivat olla esimerkiksi päivähoito, neuvola sekä myöhemmin lapsen kasvaessa ja yhteistyön siirryttäessä kouluun ja nuorisotyöhön (Jyväskylän sosiaalipalvelut 2013). Varhaislapsuudessa päivähoito toimii lapselle ja perheelle merkittävänä ennaltaehkäisevänä lastensuojelun tukitoimena.

Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tehtävänä on tarjota tukea ja edistää lapsen kehitystä sekä hyvinvointia, ilman lastensuojelun asiakkuutta. Ennaltaehkäisevää lastensuojelua voidaan toteuttaa päivähoitossa tuen eri vaiheissa, kuten tuen tarpeen arvioinnissa ja varsinaisen tuen antamisessa. Tämän avulla tuetaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään sekä lapsen kehityksessä ja oppimisessa, ennen varsinaisten ongelmien syntymistä. Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä järjestävät kunnan eri viranomaiset ja erityisesti peruspalvelut, kuten päivähoito, kotipalvelu, koulu, lastenneuvola ja terveydenhuolto. Päivähoito on lapselle merkittävä ennaltaehkäisevän lastensuojelun muoto. Se tarjoaa lapselle hoitoa, joka

turvaa ja edistää lapsen kehitystä, oppimista sekä hyvinvointia ja perheen jaksamista. (Räty 2010, 4-6; Sosiaaliportti 2012a.)

Päivähoidossa korostuu lapsen havainnointi ja mahdollisten tuen tarpeiden havaitseminen. Kasvattajilla huolen herätessä lapsen kasvusta tai kehityksestä on asia hyvä ottaa puheeksi vanhempien kanssa. Päivähoidon tarjoama tuki vaihtelee lapsen havainnoinnista vanhempien tukemiseen ja neuvomiseen kasvatuksellisissa asioissa. Tarvittaessa päivähoito voi tarjota erityistä tukea lapselle, kuten avustajan päiväkodin arkeen. Varhaiskasvatuspalvelut ja päivähoito voivat toimia myös lasta kuntouttavana tahona. (Räty 2010, 4-6; Sosiaaliportti 2012b.)

Perheiden kannalta ennaltaehkäisevän lastensuojelun merkittävin työmuoto on ennaltaehkäisevä perhetyö, jota voi tarjota esimerkiksi päiväkotia, kotipalvelua tai neuvola. Sen tavoitteena on ylläpitää lapsen ja hänen perheensä hyvinvointia ja ehkäistä tulevia ongelmia sekä antaa ohjausta elämän muutostilanteissa. Keskeisenä tehtävänä on auttaa perhettä löytämään omat voimavaransa. Asiakaskuntaan kuuluvat usein perheet, joilla on alle kouluikäisiä lapsia tai perheet, jotka odottavat lasta. Ennaltaehkäisevä perhetyö pyrkii lisäksi edistämään perheen elämänhallintaa ja vaikuttamaan sen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Perhetyötä voidaan toteuttaa neuvolassa tai perhetyöntekijä voi vieraila perheen kotona. Perheen tilanteen arviointi ja suunnitelmallinen auttaminen ovat lähtökohtia perheen arjen jaksamisen tukemisessa ja sen antamisessa. (Järvinen ym. 2012, 73-77.)

Aina ennaltaehkäisevällä lastensuojelutyöllä ei pystytä tarjoamaan perheelle heidän tarvitsemaansa tukea, jolloin huoli lapsesta kasvaa ja perhe otetaan lastensuojelun asiakkaaksi. Lapsen edun huomioiminen on merkittävässä roolissa, kun lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus ja arvioidaan lastensuojelun asiakkuuden aloittamista sekä perheelle tarvittavien tukimuotojen tarjoamista. Lastensuojeluasiakkuuden ja lastensuojelutyön tarkoitus on tukea ja edistää lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelutyön avulla pystytään tukemaan lapsen vanhempia,

huoltajia ja henkilöitä, jotka vastaavat lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sekä huolenpidosta. (Jyväskylän sosiaalipalvelut 2013.)

Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojelutarpeen arviointi

Vuonna 2012 lastensuojeluilmoituksia tehtiin Suomessa yhtä lasta kohden 1,6. Kaikkiaan lastensuojeluilmoitukset koskivat yhteensä 64 391 lasta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013b.) Lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut vuosien myötä ja kynnys lastensuojeluilmoitusten tekemiseen on madaltunut.

Rädyn (2010, 185) mukaan lastensuojelulaki velvoittaa tekemään lapsesta lastensuojeluilmoituksen, jos

- lapsen hoidon ja huolenpidon tarve,
- kehitystä vaarantavat olosuhteet tai
- lapsen oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelutarpeen selvittämistä.

Lastensuojeluilmoituksen ja –tarpeen selvittämisen taustalla on huoli lapsen hoidosta ja huolenpidosta. Huolta voivat herättää havainnot lapsen hyvinvoinnista, tarpeiden ja perushoidon laiminlyönnistä, heitteillejätöstä, seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja pahoinpitelystä tai niiden epäilyistä. Huoli voi herätä myös lapsen hoitoon liittyvistä puutteista tai osaamattomuudesta, joka mahdollisesti vaarantaa lapsen kehitystä ja hyvinvointia. Lisäksi lapsen vanhempien tai huoltajien päihde- ja mielenterveysongelmat ja jaksamattomuus sekä uupumus voivat johtaa lastensuojelutarpeen selvittämiseen. Huoli voi lähteä myös lapsesta itsestään, jos lapsi käyttäytyy omaa kasvua ja kehitystään vaarantavasti esimerkiksi päihteillä, rötöstelemällä tai itsetuhoisella käytöksellä. Vuorovaikutusongelmat lähiverkoston kanssa tai lapsen kohtuuttoman suuri vastuu ikätasoonsa nähden voivat aiheuttaa niin suurta huolta, että aikuinen tekee lastensuojeluilmoituksen.

Lastensuojeluilmoituksen tekeminen perustuu aina henkilön omaan arvioon lastensuojelullisen tarpeen selvittämisestä ja huolen heräämisestä. Laissa on myös

määritelty ammattiryhmät, joilla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. (Sosiaaliportti 2013.)

Lastensuojelulain (2007) mukaan lastensuojeluilmoituksen ovat velvollisia tekemään Sosiaali- ja terveydenhuollon; opetustoimen; nuorisotoimen; poliisitoimen; Rikosseuraamuslaitoksen; palo- ja pelastustoimen; sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan; opetuksen tai koulutuksen järjestäjän; seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan; turvapaikan hakijoiden vastaanottotoimintaa harjoittavan yksikön; hätäkeskustoimintaa harjoittavan yksikön; tai koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa olevat henkilöt. Lisäksi jokaisella yksityishenkilöllä on oikeus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos on huolissaan lapsen kasvusta, hyvinvoinnista tai epäilee lapsen vahingoittavan itseään ja vaarantaen näin oman kehityksensä.

Lastensuojeluilmoitus tehdään kunnan sosiaalitoimistoon. Ilmoituksen voi tehdä kirjallisesti tai suullisesti, joko soittamalla tai käymällä virastossa henkilökohtaisesti. Lastensuojeluilmoitus sisältää lapsen tietoja, joten ilmoitusta ei saa tehdä sähköpostitse. Lastensuojeluilmoituksen tekemiseen on olemassa valmis lomake, mutta lomake ei ole ehtona ilmoituksen tekemiselle. Lastensuojeluilmoitusta tehdessä tulee kertoa lapsen nimi, ikä, henkilötiedot ja muut yhteystiedot sekä lapsen huoltajien nimet ja yhteystiedot. Tärkeä osuus on syy lastensuojeluilmoituksen tekemiseen, johon ilmoittaja saa kuvata omin sanoin huolen lapsesta ja hänen tilanteestaan. Ilmoituksen tekemisestä tulisi kertoa lapselle ja huoltajalle viipymättä ja tiedoksianto heille kysytään myös ilmoitusta tehdessä. Lastensuojeluilmoitukseen tulee kirjata ilmoituksen tekijän yhteystiedot. Ilmoitusvelvolliset eivät voi tehdä lastensuojeluilmoitusta anonyymisti. (Sosiaaliportti 2013; Rätty 2010, 192-193.)

Lastensuojeluasian vireille tulon, eli lastensuojeluilmoituksen saapuessa sosiaalityöntekijän on välittömästi arvioitava lapsen mahdollisen kiireellisen lastensuojelun tarve. Ilmoituksen saapumisesta sosiaalitoimen on seitsemän arkipäivän kuluessa tehtävä ratkaisu siitä, ryhdytäänkö lastensuojelulain mukaiseen

lastensuojelutarpeen selvittämiseen vai onko asia luonteeltaan sellainen, että se ei johda lastensuojelullisiin toimenpiteisiin. Lastensuojelun asiakkuus alkaa, kun asian vireille tulon johdosta sosiaalitoimi ryhtyy kiireellisesti tarpeenmukaisiin lastensuojelutoimenpiteisiin tai päätetään tehdä lastensuojelutarpeen selvitys. (Räty 2010, 219-220; Sosiaaliportti 2012c.)

Lastensuojelutarpeen selvityksellä tarkoitetaan selvitystä lapsen elämäntilanteesta. Selvityksessä arvioidaan lapsen kasvuolosuhteita, huoltajien tai vanhempien sekä muiden kasvatushenkilöiden mahdollisuuksia huolehtia lapsesta, hänen hoidosta, kasvatuksesta, hyvinvoinnista ja arvioidaan lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Selvitys on tehtävä viipymättä ja sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluttua lastensuojeluasian vireille tulosta. Selvitystä tehdessään sosiaalityöntekijä voi olla yhteydessä lapsen ja perheen yhteistyötahoihin, esimerkiksi lapsen päivähoitopaikkaan. Kun selvitys on saatu valmiiksi, tulee asiasta olla yhteydessä lapseen sekä hänen huoltajaansa ja kertoa lastensuojelun asiakkuuden jatkosta. Asiakkuus voi päättyä selvityksen tekemiseen, mikäli se ei anna aihetta lastensuojelullisiin toimenpiteisiin. Selvityksen myötä lastensuojelun asiakkuus jatkuu, jos lastensuojelullisiin tukitoimiin on tarvetta. Tällöin lapselle ja perheelle järjestetään heidän tarvitsemaansa tukea. (Räty 2010, 221-224.)

Lastensuojelu avohuollon tukitoimena

”Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskyyä ja –mahdollisuuksia (Räty 2010, 159).” Lastensuojelulaki (2007) velvoittaa tarjoamaan lapselle avohuollon tukitoimeksi hänen kasvua ja kehitystään tukevaa toimintaa ja palveluita. Avohuollon tukitoimia toteutetaan yhteistyössä lapsen vanhempien, huoltajien tai muiden henkilöiden kanssa, jotka vastaavat lapsen kasvatuksesta ja hoidosta. Ilman huoltajan

suostumusta avohuollon tukitoimia ei voida järjestää alle 12-vuotiaalle lapselle. (Räty 2010, 260-261.)

Lastensuojelun avohuollon tukitoimiin kuuluvat lapsen ja perheen tukeminen ongelmatilanteissa ja niiden selvittämisessä, lapsen ja perheen taloudellinen tukeminen esimerkiksi lapsen harrastusten parissa, tukihenkilö ja –perhetoiminta, perhetyö, vertaisryhmätoiminta, lapsen hoito- ja terapiapalvelut, virkistystoiminta sekä muita lasta ja hänen perhettään tukevia palveluita ja tukimuotoja (Räty 2010, 265). Jokainen perhe ja lapsi ovat ainutlaatuisia, eivätkä samat avohuollon tukitoimet turvaa jokaisen lapsen kasvua ja kehitystä. Perheen ollessa lastensuojelun asiakkaana avohuollon tukitoimet tarjoavat mahdollisuuden perheen tilanteen sekä lapsen kehityksen turvaamiseksi. Yksi merkittävimmistä lastensuojelun avohuollon tukitoimista on päivähoito, joka voidaan järjestää lapsen tarpeet huomioiden.

Päivähoitoa avohuollon tukitoimena voidaan järjestää erilaisissa päivähoitomuodoissa, esimerkiksi päiväkodissa, perhepäivähoidossa ja lasten kerhotoiminnassa. Päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena ei eroa tavallisesta päivähoidosta, sillä päivähoitoryhmät ovat usein integroituja. Päivähoito ja sen henkilökunta voivat jo itsessään olla tukitoimi lapsen vanhemmille ja auttaa heitä jaksamaan, kun vastuu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta siirtyy ajoittain päivähoidon henkilökunnalle. Vanhempien päivittäinen tai viikoittainen hengähdystauko lapsen hoidosta voi olla merkityksellinen vanhemmuudessa jaksamiselle. Päivähoidon henkilökunta tukee lapsen myönteistä kehitystä ja edistää vanhempien jaksamista jakaen kasvatustavustua lapsesta. (Koivunen 2009, 156, 177.)

Päivähoito puolestaan tarjoaa lapselle perushoidon, virikkeellisen kasvuympäristön, monipuolista ruokaa ja riittävästi lepoa sekä turvalliset aikuiset. Perushoidon lisäksi päivähoito voi tarjota lisäresursseja lapsen tarpeiden mukaan esimerkiksi puhe- tai toimintaterapeuttia sekä koko perhettä koskevaa päivähoidon perhetyötä. Myös melko pienillä muutoksilla, kuten ryhmäkoolla ja toiminnan suunnittelulla voidaan

tukea lasta. Lisäksi henkilökohtaisella avustajalla voidaan vaikuttaa myönteisesti lapseen ja tämän tuen tarpeisiin, kun osaavaa henkilökuntaa on enemmän.

Järjestettäessä päivähoitoa avohuollon tukitoimena päivähoidossa huomioidaan lapsen asiakassuunnitelmassa esiintuodut tarpeet (Räty 2010, 266). Lastensuojelulain (2007) mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle tulee laatia asiakassuunnitelma, johon kirjataan perheen lähtökohdat, avohuollon tukitoimen tavoitteet sekä keinot tavoitteisiin pääsemiseksi. Asiakassuunnitelmaa hyödynnetään päivähoidossa ja lapsen tuen tarpeisiin pyritään vastaamaan. Lapsen tuen tarpeet ja erityishuomiot kirjataan myös päivähoidossa käytävissä vasu keskusteluissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan, jotta tuen tarpeita ja muita tärkeitä huomioita voidaan tarkastella tarpeen mukaan.

Kasvatuskumppanuudella on suuri merkitys lapsen hoidon sekä kasvun kannalta ja siksi vanhempien ja päivähoiton henkilökunnan välinen yhteistyö on arvokasta. Lastensuojelullista huolta aiheutuviissa tapauksissa korostuu myös muiden eri yhteistyötahojen keskinäinen suhde ja vuorovaikutus. Avoimuus, luottamus ja kunnioitus lapsen huoltajien ja päivähoiton henkilökunnan kanssa luovat hyvät edellytykset lapsen hyvinvoinnin turvaamiselle varhaiskasvatuksessa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013c.)

5 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää vuorohoidossa työskentelevien henkilöiden kokemuksia vuoropäivähoidon merkityksestä lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille. Valitsimme opinnäytetyömme aiheen sen ajankohtaisuuden ja mielenkiintomme pohjalta, joten opinnäytetyöllämme ei ole toimeksiantajaa. Tutkimuksemme kohdehenkilöiksi hankimme viisi vuoropäivähoidossa työskentelevää henkilöä. Vuoropäiväkotien yleistymisestä huolimatta meillä oli haasteita löytää riittävästi haastateltavia henkilöitä tutkimukseemme. Olimme yhteydessä vuoropäiväkotien johtajiin keväällä 2013, jolloin tiedustelimme alustavaa kiinnostusta yhteistyöhön

kanssamme. Saimme kahdesta vuoropäiväkodista haastateltavat ja suoritimme haastattelut syksyllä 2013.

Opinnäytetyössä haastattelimme viittä vuoropäiväkodissa työskentelevää henkilöä. Haastateltavista kolme olivat koulutukseltaan lastentarhanopettajia ja saaneet koulutuksensa yliopistosta tai aiemmasta opistotason koulutuksesta. Yksi haastateltavista oli sosionomi (AMK) ja viides haastateltavista oli koulutukseltaan lähihoitaja. Haastateltavamme työskentelivät kahdessa eri päiväkodissa. Haastateltavien työkokemus päivähoidossa vaihteli vuodesta kymmeneen vuoteen. Emme mainitse opinnäytetyössämme vuoropäiväkotien nimiä tai sijaintia, vaan puhumme vuoropäiväkodeista Keski-Suomen alueella.

Tutkimuksen tavoite ja tutkimustehtävät

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää työntekijöiden kokemuksia ja havaintoja lapsen kasvusta ja hyvinvoinnista vuoropäivähoidossa. Tavoitteenamme oli myös selvittää millaisia huolenaiheita työntekijöillä herää ja miten niihin reagoidaan. Vuorohoidon yleistyessä opinnäytetyömme henkilökohtaisena tavoitteena oli

tutustua tarkemmin vuorohoitoon ja siinä esiintyviin erityispiirteisiin haastatteluiden kautta.

Opinnäytetyöllämme on kaksi tutkimustehtävää:

1. Vuoropäivähoidon merkitys lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin työntekijöiden näkökulmasta.
2. Millaisia huolenaiheita vuoropäivähoidossa ilmenee lapsen hyvinvoinnin kannalta?
 - Milloin huoli kasvaa niin suureksi, että työntekijä ottaa huolen puheeksi työnyhteisön ja lapsen vanhempien kanssa?
 - Millaisissa tilanteissa työntekijä on tehnyt tai voisi tehdä lastensuojeluilmoituksen?

Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimusmenetelmänä käytimme puolistrukturoitua haastattelua. Tutkimuksessamme käytimme alkusyksystä 2013 laatimaamme haastattelurunkoa (Liite 1). Puolistrukturoidulla haastattelulla tarkoitetaan haastattelua, jossa kysymykset ovat ennalta laadittuja, mutta niiden tarkka esitysmuoto ja -järjestys puuttuvat (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 203; Hirsjärvi & Hurme 2008, 47). Haastatteluissamme kysymysten esitysmuoto vaihteli, mutta kaikki haastattelut etenivät samassa järjestyksessä. Päädyimme kyseiseen tutkimusmenetelmään, koska halusimme tutkimukseemme mahdollisimman paljon työntekijöiden omakohtaista kokemusta tutkimusaiheesta. Toteutimme haastattelut yksilöhaastatteluina, mutta haastattelimme työntekijää yhdessä. Lähetimme haastattelurungon etukäteen haastateltaville ja pyysimme heitä tutustumaan siihen, tarvittaessa he saivat tehdä muistiinpanoja itselleen

haastattelua varten. Lisäksi kerroimme haastattelun kestävän korkeintaan puoli tuntia.

Tutkimusaineiston keruu ja analysointi

Tutkimusajankohdaksi valikoitui syyskuu 2013. Suoritimme haastattelut kahtena peräkkäisenä päivänä päiväkodin tiloissa. Olimme sopineet etukäteen haastattelupäivät. Haastateltavat saivat itse valita haastatteluajan heille parhaiten sopivaan aikaan, jotta haastattelu olisi kiireetön, eikä hankaloittaisi työntekijöiden työpäivää tai päiväkodin arkea. Haastattelutilaksi pyysimme sopivan rauhallista tilaa, jotta saimme suorittaa haastattelut ilman häiriötekijöitä ja haastatteluiden nauhoittamiset onnistuivat hyvin. Haastattelut olivat kestoltaan 14-26 minuuttia.

Haastatteluiden alussa kerroimme nauhoittavamme haastattelut kahteen eri nauhuriin. Tiedustelimme myös olivatko haastateltavat tutustuneet haastattelurunkoon ennen varsinaista haastattelua. Päädyimme nauhoittamaan haastattelut, jotta haastattelijoina pystyimme keskittymään haastattelun sisältöön ja tarvittaessa esittämään tarkentavia kysymyksiä haastattelukysymyksiin liittyen. Haastattelut etenivät sujuvasti sekä luontevasti yhteistyössä, vaikka emme sopineet etukäteen haastattelukysymysten esittämisestä. Haastattelun aikana tarkkailimme nauhureiden toimintaa, ajankulua ja minimoimme mahdolliset häiriötekijät haastattelun kannalta.

Aineistojen purkamiseksi ja avaamiseksi kirjalliseen muotoon litterointi tuntui luontevalta ja turvalliselta tulosten analysoinnin kannalta. Jaoimme litteroitavat haastattelut puoliksi ja ensimmäisen haastattelun litteroimme yhdessä harjoituksen vuoksi. Sovimme ennalta tavan, jolla merkitsimme haastateltavan ja haastattelijat. Tämä helpotti ja selkeytti tulosten analysointivaihetta. Litteroitua tekstiä saimme yhteensä 32 sivua ja analysoimme aineiston teemoittelun kautta. Teemoittelulla tarkoitetaan aineiston järjestelemistä teemojen eli aihepiirien mukaisesti (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tekemämme teemoittelu oli aineistolähtöistä, jolloin poimimme haastatteluista vastauksia haluamiimme teemoihin. Jokainen haastattelu

teemoiteltiin erikseen, jonka jälkeen teimme kokoavan teemoittelun kaikista haastatteluista. Teemoitteluiden pohjalta raportoimme aineistosta saamamme tulokset. Tulokset -osiossa yhdistimme teoretietoa saatujen tutkimustulosten tueksi.

Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä pohdimme koko tutkimuksemme ajan. Tutkimuslupahakemuksessa saimme pohtia tutkimusaineiston hankintaan ja säilytykseen liittyviä tekijöitä, jotka olivat hyvä ottaa huomioon jo tutkimuksen alussa. Tutkimuslupahakemusta tehdessä sitouduimme aineiston huolelliseen säilytykseen, käyttöön ja sen asianmukaiseen hävittämiseen tutkimuksen valmistuttua.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta puoltaa tutkimuksen tekijöiden yksityiskohtainen kuvaus tutkimuksen toteuttamisesta, sen vaiheista ja tulosten analysoinnista (Hirsjärvi ym. 2007, 227). Tutkimuksemme luotettavuutta lisäävät haastateltavien henkilöiden ja haastattelupaikan sekä –olosuhteiden tarkka kuvaus oppinäytetyössämme. Aineistomme analysointivaiheessa luotettavuutta lisää haastatteluiden litterointi, joka mahdollisti aineistoon palaamisen tarvittaessa tutkimuksen eri vaiheissa. Kirjoitusvaiheessa pohdimme luotettavuuteen liittyviä asioita, kuten haastateltavien henkilöiden ja päiväkotien anonymiteettia. Tutkimuksessa emme mainitse vuoropäiväkoteja, paikkakuntia tai haastateltavien henkilöiden tarkkoja tietoja anonymiteetin säilyttämiseksi. Mielestämme tutkimuksen luotettavuutta vähentävät haastateltavien määrä, mahdolliset virhetulkinnat aineistosta ja oma kokemattomuus tutkijoina.

Tutkimuksen reliabelius tarkoittaa tutkimustulosten toistettavuutta (Hirsjärvi ym. 2007, 226). Tekemämme tutkimushaastattelut ovat keskenään yhteneviä, huolimatta kysymysmuotojen ja esitystapojen vaihtelusta, vastaukset olivat yhdenmukaisia ja haastateltavat olivat ymmärtäneet kysymykset tarkoittamallamme tavalla. Tutkimuksemme keskeisen aihe, vuorohoito, on yleistymässä nykyisessä yhteiskunnassa. Silti tutkimuksemme tulokset eivät välttämättä ole yleistettävissä,

koska kyse on melko pienen ihmisjoukon mielipiteistä ja heidän omakohtaisista kokemuksistaan.

Tutkimusmenetelmän toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta kutsutaan validiukseksi eli pätevyudeksi. Validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata haluttua asiaa. (Hirsjärvi ym. 2007, 226). Haastattelun aikana pyrimme varmistamaan, että haastateltavat vastaavat esittämiimme kysymyksiin ja tarvittaessa tarkensimme vastauksia ja esitimme lisäkysymyksiä, joita emme olleet ennalta määritelleet haastattelurungossa. Haastattelijoina pyrimme olemaan kysymysten suhteen neutraaleja emmekä pyrkineet johdattelemaan haastateltavia.

Opinnäytetyössä esittelemme saadut tutkimustulokset jakaen ne teemoittain. Lukijaa helpottaaksemme olemme erottaneet haastattelutuloksista teorian sekä oman pohdintamme selkeästi. Opinnäytetyössämme olemme käyttäneet tarkkoja lähdemerkintöjä.

6 Tulokset

Tutkimuksessamme saadut tulokset esittelemme tässä osiossa. Pienen haastattelujoukon vuoksi tutkimuksemme on laadullinen eikä sen tuloksia voida yleistää. Tutkimus toteutettiin puolistrukturoituna haastatteluna viidelle vuoropäiväkodissa työskentelevälle henkilölle. Haastattelurunko sisälsi kaksi pääteemaa. Ensimmäinen teema käsitteli vuorohoidon merkitystä lapsen kasvun ja kehityksen eri osa-alueille työntekijän näkökulmasta. Toinen teema liittyi sosiaalipedagogiikkaan ja siihen millä tavalla lastensuojelullinen huoli ilmenee vuoropäiväkotien arjessa.

Ensimmäisessä teemassa kyselimme työntekijöiden kokemuksia siitä, millä tavalla vuorohoito voi tukea tai tuoda haasteita lapsen kasvulle, kehitykselle ja hyvinvoinnille. Toisessa teemassa selvitimme millaisia huolia työntekijöillä oli

herännyt ja miten niihin reagoituun työyhteisöissä. Jälkimmäiseen teemaan sisältyi kysymys lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Tulokset -osiossa käsittelemme vastaukset kyseisten teemojen kautta. Tulosten lisäksi olemme lisänneet joitakin suoria sitaatteja haastateltavien vastauksista. Sitaatit on merkitty H1-H5 haastattelujärjestyksen pohjalta.

6.1 Lapsen kehitys

Esittelemme tulokset osa-alueittain ja käymme läpi miten vuorohoito tukee ja millaisia haasteita se luo lapsen kehityksen eri osa-alueille. Käsittelemme osa-alueet samassa järjestyksessä kuin teoriaosuudessa; fyysinen, psyykinen ja sosio-emotionaalinen kehitys.

Fyysinen kehitys

Kysyimme työntekijöiltä kokemuksia siitä, miten vuorohoito heidän mielestään tukee ja millaisia haasteita se luo lapsen fyysiselle kehitykselle. Vastauksista nousi selkeästi esiin äärivuorojen olosuhteet ja lapsiryhmien koot. Etenkin isoissa lapsiryhmissä liialliset auditiiviset ärsykkeet voivat rasittavaa niin lapsia kuin työntekijöitä (Koivunen 2009, 180). Aamu- ja iltahoidossa on vähemmän lapsia, joka vaikuttaa yleiseen melutasoon alentavasti. Työntekijöiden mielestä äärivuoroissa pystytään paremmin kuuntelemaan lasta ja toimimaan lasten ehdoilla heidän vireystilansa huomioiden. Kaikki haastateltavista korostivat levon ja nukkumisen tärkeyttä lapsen kehityksen tukemisessa ja heidän mukaansa lapsella on hoitovuoron aikana mahdollisuus levätä tarpeen mukaan. Koivusen (2009, 36) mukaan uni on tärkeää lapsen hyvinvoinnin kannalta, sillä unessa erittyy kasvuun tarvittavaa hormonia ja lapsi käsittelee tunne-elämään liittyviä asioita ja pelkoja unen aikana. Haastateltavien

mielestä oli myös tärkeää, että he pystyvät järjestämään ja tarjoamaan monipuolisesti aktiviteetteja lapsille myös äärivuoroissa.

*”Lasta kuunnellen, mikä on se sen päivän tilanne. Onko sitten väsynyt viikonlopun jäljiltä tai onko ollut iltakymppiin hoidossa ja nyt tullu heti aamuun takasin. Lasta kuunnellen että sun ei oo pakko tehdä tätä jumppaa nytten että sä voit tehdä sen sitten iltapäivällä jos siltä tuntuu.”
(H1)*

Vuorohoito luo myös haasteita lapsen fyysiselle kehitykselle. Työntekijät mainitsivat useasti haasteena olevan lapsen riittävän levon ja unen varmistamisen. Vuorohoidon luonteeseen kuuluu myös hoitovuorojen epäsäännöllisyys, joka kuormittaa niin lasta kuin koko perhettä. Levon määrä vaikuttaa suoraan lapsen jaksamiseen ja työntekijöiden mielestä sen huomioiminen ja toiminnan mukauttaminen lasten vireystilan mukaan onkin haasteellista. Haasteeksi työntekijät kokivat myös lapsen fyysisten taitojen havaitsemisen ja niiden arvioinnin. Esimerkiksi lapsi, jonka hoitopäivät ovat iltapainotteisia, voi päivähoidon henkilökunnalla olla haasteita arvioida lapsen fyysistä kehitystä monipuolisesti ja mahdolliset tuen tarpeet voivat jäädä vähemmälle huomiolle.

Psyykinen kehitys

Ensimmäisessä teemassa selvitimme lapsen psyykkisen kehityksen tukemista ja siihen liittyviä haasteita. Vastauksissa korostui henkilökunnan riittävä määrä suhteessa lapsiryhmän kokoon. Työntekijät kertoivat, että äärivuoroissa pystytään enemmän huomioimaan ja tarvittaessa tukemaan lasta yksilöllisesti sekä antamaan läheisyyttä ja keskustelemaan lapsen kanssa. Läheisyys ja läsnäolo lisäävät lapsen turvallisuuden tunnetta, etenkin iltahoidossa ja työntekijät mainitsivatkin useasti vastauksissaan sylin tärkeyden lapsen huomioimisessa. Vuorohoidossa pyritään korostamaan kodinomaisuutta tilojen ja toimintojen suunnittelulla. Palviaisen (2007,

17) mukaan Parrila (2002) on määritellyt kodinomaisuuden tarkoittavan fyysisen ympäristön kodinomaisuutta, emotionaalisen ilmapiirin rauhallisuutta sekä toimintojen olevan normaaliin kotiympäristöön liittyviä askareita ja rutiineja.

”--huomaa vaan että ne tarvii sen sylin sitten meistä aikuisista ketkä täällä on-- ” (H2)

Vuorohoito luo haasteita myös lapsen psyykkiselle kehitykselle. Vastauksista nousi esille haasteiden lähtökohtia olevan vuorohoito, kotiolosuhteet sekä lapsen ominaisuudet. Vuorohoidosta syntyviksi haasteiksi mainittiin turvallisuuden tunteen luominen lapselle sekä kiintymyssuhteen syntyminen. Työntekijöiden mielestä edellä mainittuihin asioihin vaikuttaa olennaisesti hoitohenkilökunnan vaihtelevuus sekä epäsäännöllisyys. Myös lapsen tarpeiden mukainen tukeminen koettiin haasteelliseksi. Kotioloista nouseviksi haasteiksi mainittiin epäsäännöllisyys hoitoajoissa sekä arjen suunnittelemattomuus. Myös kotona tapahtuvat elämänmuutokset kuormittavat lasta ja muutokset voivat heijastua monella eri tavalla lapsen käyttäytymisessä ja toiminnassa. Haasteita voi luoda myös jotkin lapsen ominaisuudet, kuten temperamentti ja persoonallisuus. Esimerkiksi hitaasti lämpiävällä lapsella voi olla haasteita löytää leikkikavereita tai sopeutua ryhmään. Näissä tapauksissa lapsi tarvitsee enemmän aikaa sopeutuakseen ja aikuisen tukea arjen toiminnoissa.

”Ja semmonen että vanhemmat suunnittelis muutenkin niitä tulevia viikkoja ja päiviä etukäteen että joskus tuntuu siltä että nyt mulle tuli tämmönen meno ja tässä on tää lapsi -- vähän semmosia nykypäivän ongelmia ja menoja.” (H1)

Sosioemotionaalinen kehitys

Vuorohoidon työntekijät mainitsivat sosioemotionaalista kehitystä tukevia ja haastavia tekijöitä. Työntekijöiden mielestä vuorohoito mahdollistaa lapsikohtaisen työskentelyn, jolloin lasta pystytään havainnoimaan ja tukemaan

sosioemotionaalisisessa kehityksessä. Vastauksissa korostuu lapsen sopeutuminen erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin sekä sosiaalisten taitojen kehittyminen. Työntekijöiden mukaan lapsi oppii toimimaan eri-ikäisten lasten kanssa ja löytämään uusia kavereita itselleen. Norolan ja Taipaluksen (2012, 46) tekemän tutkimuksen mukaan vuorohoidossa olevista lapsista suurin osa kertoi leikkivänsä myös muiden lasten kanssa tai yksin, jos parhain kaveri ei ole päivähoitossa samaan aikaan. Vanhempien lasten ryhmissä toimivat työntekijät korostivat myös lasten olemista roolimalleina toisilleen ja etenkin pienemmille lapsille. Kaksi haastateltavista nostivat esille isossa ja pienessä ryhmässä toimimisen eroja. Pienemmissä ryhmissä lapsi voi rohkaistua toimimaan omana itsenään eikä pienryhmässä pääse syntymään suurta ryhmäpainetta, joka voi häiritä lapsen sosiaalista identiteettiä (Vilkkö-Riihelä 2003, 499).

”Ainakin lapset sillä lailla pystyy tai oppii sopeutumaan moneen eri tilanteeseen että on eri lapsia -- ja on niinku semmosia valmiuksia sitten.” (H4)

Lapsen sosioemotionaalisen kehityksen haasteiksi vastaajat mainitsivat ryhmäytymisen, rutiineista poikkeamiseen ja lapsen temperamenttiin liittyviä asioita. Ryhmäytymisestä mainittiin lapsen kyky sopeutua eri ryhmiin, kuten omaan kotiryhmään ja vuorohoitoryhmään. Äärivuoroissa vertaisten vähyys tai puuttuminen kokonaan koettiin haasteena lapselle. Rutiineista poikkeaminen ja erityisesti tietyn kaverin puuttuminen näkyvät työntekijöiden mielestä arjessa lapsen odottamisena ja taktikoimisena leikkipaikkojen ja lelujen suhteen. Vastaajat mainitsivat lasten odottavan myös vanhempia ja kotiin pääsyä kavereiden lisäksi. Urpilaisen (2012, 53-54) tekemän tutkimuksen mukaan ikäviä asioita, joita lapset kokevat vuorohoidossa onkin juuri ikävöiminen sekä kavereiden puute. Haastatteluista tuli myös ilmi, että työntekijät kokivat hiljaisen ja ujon lapsen voivan jäädä helpommin vähemmälle huomiolle ja sopeutuminen muutokseen voi kestää pidempään. Kääriäisen (2005, 62)

tutkimuksen mukaan herkän lapsen sopeutumista voi edesauttaa tuttujen hoitajien sekä leikkikavereiden läsnäolo.

”--haastavat lapset ottaa sen oman tilansa ja vie sen huomion.” (H2)

Haasteiden vähentäminen vuoropäiväkodin arjessa

Kysyimme haastateltavilta miten heidän työyhteisössä ollaan pyritty vähentämään edellä mainittuja haasteita kehityksen eri osa-alueilla. Olennaisia tekijöitä mitkä vastaajat mainitsivat olivat henkilökunnan sitoutuneisuus, määrä ja läsnäolo.

Työvuorosuunnittelussa on myös kiinnitetty huomiota siihen, että äärivuoroissa olisi samat työntekijät. Tämä helpottaa lapsen sopeutumista ja vaikuttaa turvallisuuden kokemiseen. Kaikki vastaajista korostivat arjen strukturointia ja suunnittelua, mutta painottivat myös tarvittaessa joustavuutta ja tilannetajua. Strukturointiin liittyi olennaisesti pienryhmätoiminta, joka mahdollistaa lasten jakamisen toimintoihin esimerkiksi vireystilan mukaan ja näin ollen vähentää yleistä levottomuutta ja helpottaa tilojen sekä siirtymisten toimivuutta. Myös Koivusen (2009, 62) mukaan strukturi ja toistuvat tapahtumat vähentävät lasten levottomuutta ja luovat turvallisuutta. Päivähoidossa odottavan lapsen päivää jäsennetään konkreettisesti päivärytmiä visualisoimalla esimerkiksi kuvien avulla. Muita lapsen kehitystarpeita pyritään huomioimaan vuoropäiväkodin arjessa erilaisilla kerhoilla, tehtävillä tai tuokioilla lapsen kanssa. Haastateltavat korostivat omaa vastuutaan havainnoida lasta ja työskennellä ”aistit auki”.

Edellä mainitut keinot liittyvät vuoropäiväkodin arkeen ja siellä kiinnitettäviin huomioihin ja lisäksi työntekijät toivat esiin myös yhteistyön ja avoimuuden perheen kanssa. Tärkeiksi asioiksi nostettiin kasvatuskumppanuus ja riittävä tiedonkulku perheen sekä vuoropäiväkodin välillä. Palviaisen (2007, 53) mukaan toimiva kasvatuskumppanuus on olennaista vuorohoidon tukiessa lapsen hyvinvointia. Myös vanhempien jaksaminen ja sen tukeminen nousivat esiin haasteiden vähentämisessä.

Vastaajat mainitsivat yhteistyön neuvolan ja perhetyön kanssa. Yhteistyöllä pyritään löytämään tarvittavat tukimuodot perheen hyvinvoinnin turvaamiseksi.

6.2 Vuorohoidon huolenaiheet ja lastensuojelu

Kysyimme haastateltavilta millaisia huolenaiheita heille on herännyt päiväkodin arjessa. Vastauksissa näkyi huolenaiheiden monimuotoisuus sekä työntekijän oma herkkyys ja ammattitaito huomata huolenaiheita. Vastausten pohjalta olemme jakaneet huolenaiheet kolmeen kategoriaan, jotka ovat ei-lastensuojelullinen huoli, rajalla oleva huoli sekä selkeästi lastensuojelullinen huoli.

Ei-lastensuojelullisista huolista työntekijät mainitsivat kieliongelmat, eri äänteiden ääntövaikeudet sekä vokaaleihin ja konsonantteihin liittyviä hahmotusvaikeuksia. Maahanmuuttajataustaisilla lapsilla voi esiintyä myös oman äidinkielen osaamisen viivästyistä, kun harjoitellaan kahta kieltä samaan aikaan. Kieliongelmiin puuttumista hankaloittaa puheterapeuttien saaminen perheille sopivaan aikaan ja tästä syystä puheterapeutteja hyödynnetään melko vähän. Lisäksi huolenaiheiksi nousivat lapsen monet toimintaympäristöt päivähoidon ja kodin lisäksi, joiden erilaiset toimintamallit ja –säännöt voivat kuormittaa lasta.

Rajalla oleviksi huoliksi poimimme lapsen kotioloihin liittyvät huolet. Vastaajat mainitsivat epätietoisuuden lapsen kotioloista ja perhesuhteista aiheuttavan huolta. Perhesuhteiden muutokset eivät aina tule työntekijöiden tietoisuuteen suoraan vanhemmilta, vaan voivat ilmetä esimerkiksi lapsen leikin kautta. Huoliksi nousivat myös perheen jaksaminen ja hyvinvointi sekä ajoittain lapsen hoitopäivien pituus. Pitkät hoitopäivät ovat myös lapselle kuormittavia ja aiheuttavat väsymystä sekä kuormittavat koko perhettä. Esiin nousi myös kulttuurilliset erot tavoissa toimia kasvattajana ja vanhemman roolissa sekä asioista vaikeneminen. Työntekijät kokivat

tietyissä tilanteissa haasteelliseksi puuttua perheen asioihin ja lapsen hyvinvointiin kotona.

Selkeästi lastensuojelullisiksi huoliksi työntekijät mainitsivat perheessä tapahtuvan väkivallan, joka ei välttämättä kohdistu suoraan lapseen vaan muuhun perheenjäseneseen. Myös epätietoisuus vanhemman päihteiden väärinkäytöstä tai tieto päihdeongelmasta aiheuttavat työntekijöiden mukaan huolta lapsen hyvinvoinnin kannalta. Osa vastaajista kertoi myös kohdanneensa lapsen hyväksikäyttöä. Lastensuojelullinen huoli on myös herännyt siitä, kun lapsi on sijoitettu kodin ulkopuolelle. Mielestämme surullisin huolenaihe, joka tuli ilmi vastauksista oli lapsen tuhoava käytös itseään tai muita kohtaan.

”Sitten on ollu että lapsi ilmaisee halunsa kuolla, kertoo hyvin tarkkaan miten aikoo sen tehdä, ei halua elää--” (H1)

Huolenaiheisiin reagoiminen

Kysyimme haastateltavilta miten he reagoivat huolenaiheisiin työntekijänä sekä koko työyhteisössä. Kaikki haastateltavat kertoivat omien työkavereiden ja tiimin merkityksestä huolen herätessä. Työntekijät tapaavat säännöllisesti toisiaan tiimitapaamisissa, joissa käydään yhdessä läpi yleisiä asioita sekä jokaisen omia huomioita lapsista ja lasten tilanteista. Tiimitapaamisten lisäksi järjestetään koko päiväkodin henkilökunnan välisiä tapaamisia, joissa työntekijöillä on mahdollisuus saada tukea ja konsultointiapua muista työntekijöistä. Vastauksista näkyi myös päiväkodin johtajien merkitys ja läsnäolon tärkeys työntekijöille. Haastateltavat nostivat esiin avoimuuden, sisäisen koulutuksen ja laajan tietotaidon merkityksen huoleen reagoimisessa ja sen selvittämisessä. Edellä mainittujen tekijöiden vuoksi

työntekijät pystyvät akuuteissa tilanteissa toimimaan viivyttelemättä lapsen edun mukaisesti sekä olemaan lapselle tuki ja turvallinen aikuinen.

”Parantaa myös lapsen hyvinvointia, kun työntekijä tietää mitä tekee ja miten toimii.” (H3)

Lastensuojeluilmoituksen tekeminen

Haastattelussa kysimme työntekijöiden kokemuksia lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Kukaan haastateltavista ei ollut henkilökohtaisesti tehnyt ilmoitusta itse, mutta jokainen on ollut mukana työtiimissä ilmoituksen tekemisessä.

Lastensuojeluilmoituksia on tehty useampia ja haastateltavat korostivat omaa velvollisuuttaan tehdä ilmoitus tarvittaessa. Lastensuojeluilmoitusta mietittäessä työntekijät korostivat avoimuutta niin työyhteisössä kuin lapsen perheen kanssa. Ennen ilmoituksen tekemistä huoli otetaan puheeksi perheen kanssa ja pyritään yhdessä löytämään tilanteeseen perhettä parhaiten palveleva ratkaisu. Toisen päiväkodin työntekijät mainitsivat saaneensa sosiaalialan ammattilaiselta perehdytyksen lastensuojeluilmoituksen tekemisestä ja kertoivat tämän madaltaneen kynnystä ilmoituksen tekemiseen.

”Että onneks päästään välillä tälle helpommalla, ei tarvii ottaa viranomaisia mukaan.” (H1)

Haastattelussa selvitimme millaisissa tilanteissa työntekijät ovat olleet mukana lastensuojeluilmoituksen tekemisessä. Työntekijät mainitsivat akuuteiksi tilanteiksi lapsen seksuaalisen hyväksikäytön sekä päihtyneen vanhemman. Näissä tilanteissa työtiimi otti välittömästi yhteyttä lastensuojeluviranomasiin. Muita ilmoituksen tekemiseen johtaneita huolia olivat huoli lapsen kotiooloista ja perhesuhteista, lapsen itsetuhoisuus sekä lapsen suhtautuminen vanhempaan aggressiivisesti. Kyseisissä

tapauksissa tilanteita seurattiin, asioista keskusteltiin ja toimittiin niiden vaatimalla tavalla.

Lastensuojeluilmoituksen tekemisestä haastattellessa kysyimme tilanteita, joissa työntekijät voisivat kuvitella tekevänsä ilmoituksen. Työntekijät mainitsivat aiheiksi perheväkivallan, lapsen hyväksikäytön, päihteiden väärinkäytön, kotiolojen ja perhesuhteiden vaikutus lapsen kasvuun ja hyvinvointiin.

Haastattelussa kysyimme tietävätkö työntekijät miten ja kuka heidän yksikössään lastensuojeluilmoituksen tekee tarvittaessa. Kaikki vastaajat tiesivät, ettei heidän tarvitse tehdä ilmoitusta yksin, etenkin jos huoli lapsesta tuntuu liian henkilökohtaiselta. Työntekijät saavat tukea aina tarvittaessa tiimiltään sekä päiväkodin resurssilastentarhanopettajalta ja päiväkodin johtajalta. Kaikki haastateltavista tiesivät olevansa ilmoitusvelvollisia, lapsen tilanteen niin vaatiessa ja huolen kasvaessa suureksi. Akuuteissa tilanteissa ilmoituksen tekee työntekijä, joka on tietoinen ja kykenevä tekemään ilmoituksen viipymättä.

”-- mulla ainakin ainakin välillä tuntunu niin henkilökohtaselta ja menny jotenkin niin jotenkin niin syvälle sydämeen että tuntuu että mä meen soittaa niin se menee pelkäks itkuks se se puhelu.” (H1)

7 Johtopäätökset ja pohdinta

Opinnäytetyömme lopuksi olemme koonneet ajatuksia ja tunteita, joita tutkimuksen aihe ja opinnäytetyön toteuttaminen ovat meissä herättäneet. Pohdimme myös mahdollisia jatkotutkimusaiheita omien tutkimustulostemme pohjalta.

Opinnäytetyön toteuttaminen yhdessä antoi meille mahdollisuuden tutustua ja syventyä vuorohoidon piirteisiin sekä luoda oma henkilökohtainen käsitys siitä,

millaisia ammatillisia valmiuksia vuorohoidon työntekijällä tulee olla ja peilata niitä omaan ammatillisuuteen ja –kasvuun.

7.1 Tutkimustulosten tarkastelua

Tutkimuksemme yhtenä tarkoituksena oli tarkastella miten vuoroahoito tukee ja haastaa lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia vuorohoidon työntekijöiden näkökulmasta. Tarkoituksena oli myös selvittää millaisia huolenaiheita vuorohoidossa ilmenee ja miten työyhteisö niin reagoi. Tutkimuksemme mukaan vuoroahoito ei itsessään luo erityisiä piirteitä tai haasteita lapsen kasvulle, kehitykselle ja hyvinvoinnille, vaan lapsen tarpeisiin vastataan hänen tarvitsemallaan tavalla hoitoajoista riippumatta. Vuorohoidossa ilmenevät haasteet ja huolenaiheet eivät välttämättä johdu suoraan vuorohoidossa olemisesta, vaan vuoroahoitoa käyttävien perheiden haastavista elämäntilanteista. Monet vuoroahoitoa käyttävistä perheistä tekevät epäsäännöllistä vuorotyötä tai ovat yksinhuoltavia perheitä, jolloin perhe voi kohdata arjessaan enemmän erilaisia haasteita.

Fyysisen kehityksen osa-alueella tutkimustuloksissa korostui lapsen unen ja levon merkitys hyvinvoinnin kannalta. Haastateltavat tiedostavat lapsen unen merkityksen ja lapselle luodaan sekä annetaan mahdollisuus lepoon hoitopäivän aikana. Samanaikaisesti he kokivat lapsen vireystilan arvioimisen haasteellisena sekä sen, että lapsi saadaan lepäämään vastentahtoisesti päivähoidon aikana, työntekijän arvion mukaan. Psykkisessä kehityksessä korostettiin lapsen emotionaalisen kehityksen tukemista vuorohoidon struktuurin suunnittelulla. Haasteeksi nousivat esille lapsen kotiolot sekä elämänmuutosten kuormittavuus, jotka heijastuvat vuorohoidon arkeen. Tärkeimpänä osana opinnäytetyömme osalta sosioemotionaalinen kehitys nousi vahvasti esille. Tulosten pohjalta lapsen sosiaaliset taidot ja niiden kehityksen tukeminen korostuvat vuorohoidossa. Vuoroahoito luo lapselle mahdollisuuksia harjoitella ryhmäytymistä sekä sosiaalisia taitojaan eri-

ikäisten lasten kanssa. Sosioemotionaalisisessa kehityksessä lapsen persoonallisuus ja temperamentin vaikutus korostuivat vuorohoitoon sopeutumisessa.

Lapsen kehityksen eri osa-alueiden tutkimustulokset vastasivat hyvin paljon omia oletuksiamme aikaisemmin hankitun tietotaidon pohjalta. Sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyen meidät yllätti lapsen odottamisen näkyminen päivähoiton arjessa. Lapsi odottaa leikkikavereita ja vanhempiaan sekä kotiin pääsyä, huolimatta vuorohoidon toiminnallisesta toimintaympäristöstä ja struktuurista.

Tutkimustulosten myötä voimme todeta, että päivähoiton ja perheen välinen avoimuus ja toimiva kasvatuskumppanuus edistävät lapsen kasvua ja hyvinvointia. Päivähoitossa pyritään suunnittelemaan arkea lapsen tarpeet huomioiden ja yhteisten pelisääntöjen pohjalta. Vuorohoidossa korostuvat lapsen perushoidolliset toimenpiteet, joiden tyydyttäminen edistää lapsen hyvinvointia ja myönteistä kehitystä sen eri osa-alueilla. Tulosten mukaan vuorohoidossa tulee kiinnittää huomiota lapsen kokemaan turvallisuuteen ja pysyvien ihmissuhteiden luomiseen. Tutkimustuloksista nousi myös esille arjen struktuuri ja suunnittelu, mutta tarvittaessa myös joustavuus ja tilannetaju. Vuoropäivähoitossa työntekijöillä on paljon vastuuta lapsen hyvinvoinnin arvioimisessa ja sen turvaamisessa ja tarvittaessa valmiuksia toimia lapsen edun mukaisesti hyvässä kasvatuskumppanuuden hengessä.

Tuloksissa näkyi huolenaiheiden monimuotoisuus sekä työntekijän oma ammattitaito ja herkkyys havaita huolenaiheita lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin liittyen. Tutkimustuloksista nousivat selvästi esille lastensuojelullisten ja ei-lastensuojelullisten huolien ero. Lievemmissä huolissa lapsen kehitystä voidaan tukea ja turvata päivähoiton arjessa pienillä muutoksilla, mutta jotkin huolenaiheet vaarantavat lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin, jolloin työntekijällä on velvollisuus ilmoittaa asiasta eteenpäin.

Lastensuojeluilmoituksen tekemisessä meitä yllätti tieto siitä, ettei kukaan haastateltavista ollut tehnyt yksin lastensuojeluilmoitusta ainakaan työnsä tuoman velvoitteen puolesta. Molemmissa yhteistyöpäiväkodeissa käytäntönä oli, että

tarvittaessa lastensuojeluilmoitus tehdään yhdessä tiimin tai päiväkodin johtajan kanssa. Tästä voimme päätellä, että työyhteisöissä ollaan avoimia ja asiat otetaan rohkeasti puheeksi. Tuloksista nousi esille myös päiväkodin johtajan rooli vuorohoidossa, hän on saatavilla ja auttaa sekä tukee työntekijöitään työssä.

Vuorohoidon työntekijöillä tulee olla ammattitaitoinen ote havainnoida ja arvioida lapsen olemusta ja käyttäytymistä sekä pitää jatkuvasti aistit auki. Näin työntekijät havainnoivat lapsia parhaiten ja osaavat tarvittaessa puuttua ja ottaa huolenaiheet puheeksi lapsen huoltajien kanssa. Haastattelemamme vuoropäivähoidon työntekijät vaikuttivat mielestämme ammattitaitoisilta ja työhönsä sitoutuneilta, jotka muokkaavat vuoroa niin, että lapsen on siellä hyvä olla.

7.2 Opinnäytetyö prosessina

Aloitimme opinnäytetyömme aiheen pohtimisen syksyllä 2012. Aiheemme teemat muotoutuivat nykyiseen muotoonsa kevättalvella 2013 lastensuojelun asiakastyön harjoittelun jälkeen. Opinnäytetyömme varsinainen aihe ja näkökulma selkeytyivät loppukevällä 2013 pitkän pohdinnan ja suunnittelun tuloksena. Samaan aikaan lähetimme tarvittavat tutkimuslupahakemukset ja niiden vahvistuttua otimme yhteyttä useisiin eri vuoropäivähoitoa tarjoaviin päiväkoteihin Keski-Suomen alueella. Teimme keväällä 2013 aikataulullisen suunnitelman opinnäytetyömme toteuttamisesta ja sen valmistumisesta. Tarkoituksenamme oli tutustua ja kerätä aiheeseemme liittyvää teorian tietoa kesän 2013 aikana ja saada teoriaosuus hyvin pitkälle valmiiksi syyskuuhun 2013 mennessä. Kuitenkin molempien kokopäivätyö lastensuojelun kentällä ja sen hetkisten elämänmuutosten kuormittavuus pakottivat siirtämään teoriaosuuden kirjoittamisen myöhempään ajankohtaan.

Teoriaosuuden kirjoittamisen aloitimme syyskuussa 2013, jolloin otimme uudestaan yhteyttä vuoropäiväkoteihin. Samaan aikaan aloimme laatia haastattelukysymyksiä, joihin saimme opinnäytetyömme ohjaajilta ohjausta ja tukea. Haastattelut suoritimme syyskuussa 2013 teorian kirjoittamisen rinnalla. Olisimme halunneet saada opinnäytetyöhömme enemmän haastateltavia, jotta tulokset olisivat olleet luotattavampia ja helpommin yleistettävissä. Suoritimme haastatteluiden litteroinnit

nopeasti, jotta pääsimme jatkamaan teorian kirjoittamista sekä analysoimaan saamiamme tuloksia teorian kirjoittamisen tueksi. Teoriaosuus valmistui viimeisiä hiomisia myöten joulukuun alussa 2013. Tätä ennen olimme saaneet analysoitua haastatteluiden tulokset ja raportoituamme ne opinnäytetyön tulokset –osioon.

Koimme opinnäytetyöprosessin vaihtelevana. Ajoittain kirjoittaminen ja teorian etsiminen tuntui vaivattomalta ja todella mukavalta sekä itselle hyödylliseltä, mutta toisinaan opinnäytetyömme ei tuntunut edistyvän lainkaan. Haasteeksi osoittautui aikataulujen yhteensovittaminen, sillä olemme molemmat käyneet vuorotöissä koko syksyn 2013. Tästä syystä päädyimme jakamaan teoriaosuuksia, jotta saimme pidettyä opinnäytetyömme suunnitellussa aikataulussa. Olemme kuitenkin hyvin tyytyväisiä yhteistyöhön ja siihen, että olemme tehneet opinnäytetyömme yhdessä, tosiamme tukien. Mielestämme olemme onnistuneet opinnäytetyömme prosessissa ja tutkimuksemme alkuperäinen idea sekä kirjoitettu tuotos vastaavat odotuksiamme ja yhteisiä, ennalta sovittuja tavoitteita. Koimme hyödyllisenä palauttaa kirjoitusprosessin aikana mieleen teoriaa varhaiskasvatuksesta sekä lastensuojelusta, jonka johdosta opimme itsekin lisää. Opinnäytetyömme aihe selkeytti meille varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välistä yhteistyötä ja sen merkitystä lapsen hyvinvoinnille. Uskomme tästä olevan hyötyä meille tulevaisuudessa ja uuden tiedon lisäävän omaa ammatillista kasvuamme.

Huolimatta siitä, että kesän 2013 aikana opinnäytetyömme ei edistynyt, olemme saaneet kirittyä aikatauluissa hyvin, eikä missään vaiheessa prosessia tullut kiire. Loppuvaiheessa suunnittelimme tarkemman aikataulun opinnäytetyön tekemiselle, jotta kaikki tarvittavat osa-alueet tulevat tehdyksi ajallaan. Tarvittaessa olemme

saaneet opinnäytetyömme ohjaajilta palautetta ja muutosehdotuksia, jotka koimme rakentavana palautteena auttaen meitä opinnäytetyömme etenemisessä.

7.3 Jatkotutkimusaiheita

Opinnäytetyöhömmme liittyviä jatkotutkimusaiheita olemme pohtineet opinnäytetyöprosessin aikana. Jatkotutkimusaiheita opinnäytetyöhömmme liittyen voisi olla saman tutkimuksen tekeminen hieman laajemmassa mittakaavassa. Haastateltavien suurempi lukumäärä ja niiden hankkiminen esimerkiksi eri puolilta Suomea toisi tutkimukseen laajempaa näkemystä ja se voisi ilmentää kansallista näkemystä vuoropäivähoidosta ja sen luomista eduista ja haasteista. Samaa aihetta voisi tutkia myös lasten vanhempien näkökulmasta, jolloin tutkimukseen saisi vanhempien näkemyksiä ja kokemuksia vuorohoidosta heidän perhe-elämän tukemisessa.

Toisena jatkotutkimusehdotuksena olisi perheen hyvinvoinnin tarkastelu, miten vuorohoito ja sen työntekijät voivat edesauttaa sitä. Tässä näkökulmassa voisi korostua päiväkodin tekemä perhetyö ja muut ennaltaehkäisevän lastensuojelun toimijat ja tukimuodot. Kolmantena jatkotutkimusehdotuksemme on toteuttaa sama tutkimus samassa mittakaavassa 5 – 10 vuoden kuluttua ja havaita yhteiskunnan muutos päivähoitorakenteessa ja perhepalveluiden järjestelmässä sekä työntekijöiden kelpoisuusvaatimuksissa.

Hyvänä ja ajankohtaisena tutkimusehdotuksena voisi olla myös subjektiivisen päivähoito-oikeuden mahdollisen muutoksen vaikutus varhaiskasvatuspalveluiden toteuttamiseen. Mitä mahdollisesti voisi tämän muutoksen myötä tapahtua ja mitä vaikutuksia subjektiivisen päivähoito-oikeuden poistamisella olisi lastensuojelullisesta näkökulmasta. Mitä tapahtuu niille lapsille, joille päivähoiton

henkilökunta ja hoitopäivät ovat olleet merkittävässä roolissa lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi?

Lähteet

Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? 2. p. Helsinki: Gaudeamus Kirja.

Asetus lasten päivähoidosta. A 16.3.1973/239. Viitattu 16.10.2013.

[Http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239.](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239)

Einon, D. 2001. Lapsen hoito ja kehitys- terve, tyytyväinen ja tasapainoinen lapsi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Eriksson, E. & Arnkil, T. 2005. Huoli puheeksi- Opas varhaisista dialogeista. Stakes, Oppaita 60. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Harinen, U. & Karkela, E. 1988. Minä kasvan- kasvuikäisen fyysinen kehitys ja sen tukeminen. Helsinki: Kirjayhtymä.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. os. uud. p. Helsinki: Tammi.

Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Juva: WS Bookwell Oy.

Jyväskylän sosiaalipalvelut. 2013. Lastensuojelu. Viitattu 4.12.2013.

[Http://www.jyvaskyla.fi/sote/perheet/lastensuojelu](http://www.jyvaskyla.fi/sote/perheet/lastensuojelu).

Jyväskylän vuorohoito. N.d. Viitattu 23.11.2013.

[Http://www.jkl.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskyla_wwwstructure/57250_vuorohoidon_linjaukset_20121106.pdf](http://www.jkl.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskyla_wwwstructure/57250_vuorohoidon_linjaukset_20121106.pdf).

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Porvoo: Bookwell Oy.

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2013. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Juva: Bookwell Oy.

Karila, K. & Nummenmaa, A. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotit. Juva: WSOY.

- Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2009. Lapsen aika. 12. uud. p. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Karvonen, P., Siren-Tiusanen, H. & Vuorinen, R. 2003. Varhaisvuosien liikunta. Jyväskylä: VK- Kustannus Oy.
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta- Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes, Oppaita 63. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- Koivunen, P.-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: Bookwell Oy.
- Koivisto, P., Lääperi, T., Adenius-Jokivuori, M., Kauppinen, R., Pelkonen, E. & Ruppala, T. 2010. Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelma. Arjenlähtöistä osallisuutta lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Viitattu 25.10.2013.
[Http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/38242_JKLvasu.pdf](http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/38242_JKLvasu.pdf).
- Kronqvist, E. & Pulkkinen, M. 2007. Kehityspsykologia. Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY.
- Kääriäinen, P. 2005. "NIITÄ LAPSIA TULEE JA NIITÄ LÄHTEE, NIITÄ TULEE JA NIITÄ LÄHTEE" Vuorohoidon laatu lasten kokemana. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Varhaiskasvatuksen laitos. Viitattu 30.11.2013.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18198/URN_NBN_fi_jyu-2005303.pdf?sequence=1.
- Lastensuojelulaki. L 13.4.2007/417. Viitattu 4.12.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P3a>

Laki lasten päivähoidosta. 1973. Viitattu 15.10.2013.

[Http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036#a28.12.2012-909](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036#a28.12.2012-909).

Litja, T. & Oinonen, M. 2000. *Mä en haluu*. Leikki-ikäisen arjen pulmia. Helsinki: Oy Edita Ab.

Lapsen ja nuoren uni. N.d. Artikkele Mannerheimin Lastensuojeluliiton

Vanhempainnetissä. Viitattu 18.10.2013.

[Http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/uni/](http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/uni/).

Lapsen ravinto ja ruokatottumukset. N.d. Artikkele Mannerheimin Lastensuojeluliiton

Vanhempainnetissä. Viitattu 30.11.2013.

[Http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/lapsenruokailu/](http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/lapsenruokailu/).

Leikki-ikäisen lapsen ruokatottumukset ja ruokailutavat. N.d. Artikkele Mannerheimin

Lastensuojeluliiton Vanhempainnetissä. Viitattu 30.11.2013.

[Http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/lapsenruokailu/leikki-ikainen/](http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/lapsenruokailu/leikki-ikainen/).

Leikki-ikäisen uni. N.d. Artikkele Mannerheimin Lastensuojeluliiton

Vanhempainnetissä. Viitattu 18.10.2013.

[Http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/uni/taapero/](http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/uni/taapero/).

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2011. *Lapselle hyvä päivä tänään- näkökulmia 2010-*

luvun varhaiskasvatukseen. 5. p. Saarijärvi: Pedatieta Oy.

Moring, A. 2013. *Subjektiiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen heikentää*

heikoimmassa asemassa olevien lasten asemaa. *Vihreät Naiset* 30.8.2013. Viitattu

29.10.2013. [Http://www.vihreatnaiset.fi/blog/2013/08/30/anna-moring-](http://www.vihreatnaiset.fi/blog/2013/08/30/anna-moring-subjektiiivisen-paivahoito-oikeuden-rajaaminen-heikentaa-heikoimmassa-asemassa-olevien-lasten-asemaa/)

[subjektiiivisen-paivahoito-oikeuden-rajaaminen-heikentaa-heikoimmassa-asemassa-olevien-lasten-asemaa/](http://www.vihreatnaiset.fi/blog/2013/08/30/anna-moring-subjektiiivisen-paivahoito-oikeuden-rajaaminen-heikentaa-heikoimmassa-asemassa-olevien-lasten-asemaa/).

Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2009. Ihmisen psykologinen kehitys. 1.-4. p. Helsinki: WSOYpro Oy.

Norola, A. & Taipalus, J. 2012. "JOS AIKUINEN TULIS VÄHÄ SILITTÄMÄÄN JA OLIS SIINÄ KOKO YÖN – EIKÄ LÄHTIS MINNEKÄÄN" Vuorohoito lapsen kokemana. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Sosiaalian koulutusohjelma. Viitattu 28.11.2013.

[Http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/48930/janika_taipalus.pdf?sequence=1](http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/48930/janika_taipalus.pdf?sequence=1).

Palviainen, T. 2007. "KARUSELLI PYÖRII, LAPSET SIINÄ HYÖRII". Tutkimus vuorohoidon arjesta henkilöstön näkökulmasta tarkasteltuna. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Varhaiskasvatustieteen laitos. Viitattu 30.11.2013. [Https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18211/URN_NBN_fi_jyu-2007587.pdf?sequence=1](https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18211/URN_NBN_fi_jyu-2007587.pdf?sequence=1).

Räty, T. 2010. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. 2009. Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Juva: WS Bookwell Oy.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV. 7.3.4 Teemoittelu. Viitattu 18.10.2013. [Http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html](http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html).

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2005. Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:17. Helsinki: Yliopistopaino Oy. Viitattu 30.11.2013. [Http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3739.pdf&title=Varhaiskasvatuksen_liikunnan_suositukses_fi.pdf](http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3739.pdf&title=Varhaiskasvatuksen_liikunnan_suositukses_fi.pdf).

Sosiaaliportti. 2012a. Ehkäisevä lastensuojelu. Viitattu 4.12.2013.

[Http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/).

Sosiaaliportti. 2012b. Varhaiskasvatus ja päivähoito. Viitattu 4.12.2013.

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi->

[FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/#_Ehk%C3%A4isev%C3%A4_lastensuojelu_lapsen](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/#_Ehk%C3%A4isev%C3%A4_lastensuojelu_lapsen).

Sosiaaliportti. 2012c. Aikarajat. Viitattu 5.12.2013. [Http://www.sosiaaliportti.fi/fi-](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-)

[FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluntarve/aikarajat/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluntarve/aikarajat/).

Sosiaaliportti. 2013. Lastensuojeluilmoitus. Viitattu 5.12.2013.

[Http://www.sosiaaliportti.fi/fi-](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-)

[FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluntarve/lastensuojeluilmoitus/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluntarve/lastensuojeluilmoitus/).

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. 2013a. Huolen vyöhykkeistö. Viitattu 24.10.2013.

[Http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-](http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-)

[fi/tyon/menetelmat/verkostodialogiset_menetelmat/huolen_vyohykkeisto](http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/verkostodialogiset_menetelmat/huolen_vyohykkeisto).

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. 2013b. Lastensuojelu 2012. Viitattu 4.12.2013.

[Http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/lasten_sosiaalipalvelut/lastensuojelu](http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/lasten_sosiaalipalvelut/lastensuojelu).

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. 2013c. Kasvatuskumppanuus. Viitattu 6.12.2013.

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-

[fi/tyon/menetelmat/kasvatuskumppanuus](http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/kasvatuskumppanuus).

Urpilainen, A. 2012. LAPSI VUOROHOIDOSSA - Perheiden kokemuksia vuorohoidosta ja lapsen temperamentista ryhmäperhepäivähoidossa. Pro gradu -tutkielma.

Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos. Viitattu 28.11.2013.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37812/URN:NBN:fi:jyu-201205111639.pdf?sequence=1>.

Välimäki, A. 1999. Lasten hoitopuu: lasten päivähoitojärjestelmä Suomessa 1800- ja 1900- luvuilla. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes, Oppaita 56. Saarijärvi: Gumme-rus Kirjapaino Oy.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2011. Lapsuus, erityinen elämänvaihe. 1.-4. p. Helsinki: WSOYpro Oy.

Vilkko- Riihelä, A. & Laine, V. 2005. Mielen Maailma 2, kehityspsykologia. 1.p. Helsinki: WSOY.

Vilkko- Riihelä, A. 2003. Psyyke- psykologian käsikirja. 1.-3. p. Helsinki: WSOY.

Woolfson, R. 2001. Virkku vekara- tue lapsesi kehitystä. 1. p. Helsinki: WSOY.

Wright, N. & Oliver, G. 1998. Lapsen tunteet. Tampere: Kirjatoimi.

Liitteet

Liite 1. Opinnäytetyön haastattelukysymyksiä

- Koulutus ja työkokemus
- Miten vuorohoito mielestäsi tukee lapsen kehityksen eri osa-alueita?
 - o Fyysinen
 - o Psyykinen
 - o Sosioemotionaalinen
- Millaisia haasteita vuorohoito luo lapsen kehityksen eri osa-alueille?
Miten haasteita pyritään vähentämään päiväkodin arjessa?
- Millaisia huolenaiheita vuorohoidossa ilmenee lapsen hyvinvoinnin kannalta?
 - o Miten Sinä työntekijänä reagoit ja
 - o Miten työyhteisösi reagoi huolenaiheisiin?
- Millaisia kokemuksia Sinulla on työntekijänä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä?
- Millaisissa tapauksissa olet tehnyt tai voisit kuvitella tekeväsi lastensuojeluilmoituksen?
- Tiedätkö miten ja kuka yksikössäsi lastensuojeluilmoituksen tekee käytännössä?